

ТҮЙТКІЛ

Семейде

Фото: ktk.kz

ҰЗЫН-СОНАР КЕЗЕК

Жылда қара күзде қайталанатын бір «жыр» бар. Көмір «жыры». Биыл бірінші болып семейліктер қара отын іздеп шабылып жүр. Көмір сататын жүргізушілер ұзын-сонар кезекке тұрады. Тіпті, сонда қонып-түнейді. Қаладан 130 шақырым жердегі Қаражыра кен орнынан аптасына бір рет келетін 5 вагон – 300 тонна қара отын 20 көліктен аспайды. Ал мұнда

Семейдің өзінен және барлық ауыл-ауданнан келген жүзге жуық жүк көлік қаңтарылып тұр.

Мұнда қара отынның әр тоннасы дәл қазір 7500 теңгеден сатылып жатыр. Бірақ тұрғындар көмір сапасының сын көтермейтінін айтады. Үкімет әкімдіктерді қыстың қыр астында тұрғанын, қамданбасаң, қапы қаласың деп ескерткен еді.

EXCLUSIVE

ОҚ ПЕН ТТЫҢ РТАСЫНДА

«Сирия даласында жүрген кезде әскери ұшақтар тастаған бомбалардың астында бірнеше рет қалған сәттеріміз болды. Осындай төтенше жағдайларға арнап сәмке дайындап қоятынбыз. Онда ең керек деген заттарымыз сақталатын. Өзімнен бұрын балаларым үшін қатты қорқатынмын. «Сендер қазақсыңдар. Туған елдерің – Қазақстан. Мен олай-бұлай болып кетіп жатсам, сұраған адамдарға осылай айтыңдар» деп, балаларымды үйретіп отыратынмын. Сирияда өткен бес жыл мен үшін нағыз тозақ оты болды. Ол жақта ешқандай да шариғат жоқ. Мұсылман мұсылманды өлтіріп, бірін-бірі талап жатыр.

(Жалғасы 7-бетте)

ЖЕДЕЛ СҰХБАТ

Қазір әлеуметтік желіде, интернетте, тіпті көшеде де тұрғын үй кооперативтерінің жарнамасынан көз сүрінеді. Бірақ хабарлассаңыз, телефонмен артық ауыз ештеңе айтпайды. Офиске шақырады. Тура желілік маркетинг сияқты. Былтыр Астанада осындай 10 кооперативтің қызметін қаржы пирамидасының сипаты бар деген шағыммен тергеу жүргізілді. Мемлекеттік бағдарламалармен қабат жұмыс істеп жатқан кооперативтердің қызметіне көп кешікпей депутаттар да назар аударуы мүмкін. Қазірдің өзінде сәтін күтіп жүргендер бар. Мәжілісмен Омархан Өксікбаевтың пікірін сұраған едік.

Омархан ӨКСІКБАЕВ, Мәжіліс депутаты:

АФЕРИСТІК ӘРЕКЕТ ДЕП БІЛЕМІН

Jas qazaq: Омархан Нұртайұлы, қазір атаулы мемлекеттік бағдарламаларға ұқсас «Отау», «Баспана» деген сияқты ел-жұртты шатастыратын тұрғын үй кооперативтері қаптап барады. Бұрын желілік маркетинг арқылы косметикалық тауарды, дәрі-дәрмек сатқандар енді халықтың көкейкесті мәселесі тұрғын үй арқылы қаржы пирамидасын ұйымдастырып жатқан жоқ па? Себебі, алдын ала үй құнының белгілі бір пайызын әрі кооперативке кіргенін үшін мүшелік жарна төлейсің. Егер кері шығатын болсаңыз, мүшелік жарнаға төлеген ақшаныңды қайтармайды. Ол аз қаржы емес, үй бағасының 10 пайызына жуық.

О.Өксікбаев: Бұған дейін тұрғын үй қарым-қатынасына байланысты бірқатар заңға өзгерістер енгіздік. Себебі, үлескерлердің мәселесі өте күрделініп кеткенін білесіздер. Қанша адам алаяқ құрылыс компанияларына алданып, сан соғып қалды. Заңды жетілдірудің нәтижесінде мұны реттедік. Алдына ала жан-жақты келісімшарт жасалады. Мемлекеттік қор құрылды. Сол қор арқылы мемлекеттік тарап кепіл болады. Мердігер құрылыс компанияның да жұмысы бақылауға алынды. Осындай механизмдерді іске асырдық. Енді мынау тұрғын үй кооперативтері дегенге келсек, өзінше бір аферистік жолмен ақша табуға тырысқандардың әрекеті деп түсінемін. Біздің халқымыз өзі сенгіш. Онай жолды көрсетсе соған жүгіріп, қолындағы жиған-тергенін жинап бере салады. Тұрғын үй кооперативтері дегенге ақша салып алданып қалса, оған ешкім кепіл бола алмайды.

Jas qazaq: Бір қарасаңыз, мемлекеттік бағдарлама бойынша ипотека беретін банктердің талабын кез келген кісі орындай алмайды. Табысын растайды. Зейнетақы аударымын тексереді. Несие тарихын қарайды. Ал кооперативтер мұнын біреуін де сұрамайды. Тек сұраған ақшасын салсаңыз болды. Бұл тұрғыда мемлекеттік бағдарламалардың талабын жеңілдетуге болмай ма?

О.Өксікбаев: Жалпы, мен тағы да, ескерткім келеді. Бізде жұмысы заңменен реттелетін мердігер құрылыс компаниялары көп. Қазір ол жағынан жақсы жұмыс істеп жатыр. Бұрынғыдай у-шу жоқ. Қазір мемлекеттік бағдарламалар жеңілделі. 7-20-25 бағдарламасының мүмкіндіктері көп. Тағы бір айтатын нәрсе, тұрғын үй болсын, басқа мәселе болсын, халқымыз өзінің қаржылық сауатын арттыруы керек. Менін қабылдауыма арыз-шағыммен қанша адам келеді?! Көпшілігі банктен несие алады. Бірақ оның пайызы қанша, үстінен қайтарылатын қаржы қанша, оны есептейміз. Кейін несиеcін қайтара алмай, банкпен арада қиындық туған кезде ғана келеді. Қолындағы келісімшартта бәрі жазылған. Өзі оқымай қол қойып жіберген. Зан тұрғысынан алғанда, банктің талабы дұрыс болып шығады. Сондықтан, жоғарыда айтқан тұрғын үй кооперативі дегенге бармас бұрын жан-жақты тексеріп алу керек.

Сұхбаттасқан Бейсен НАРЫНБЕК,

Астана

МАЗАСЫЗ МҮЙІС

ТОПАЛАҢ ТИГЕН. ЖҰРТ АЛАҢ

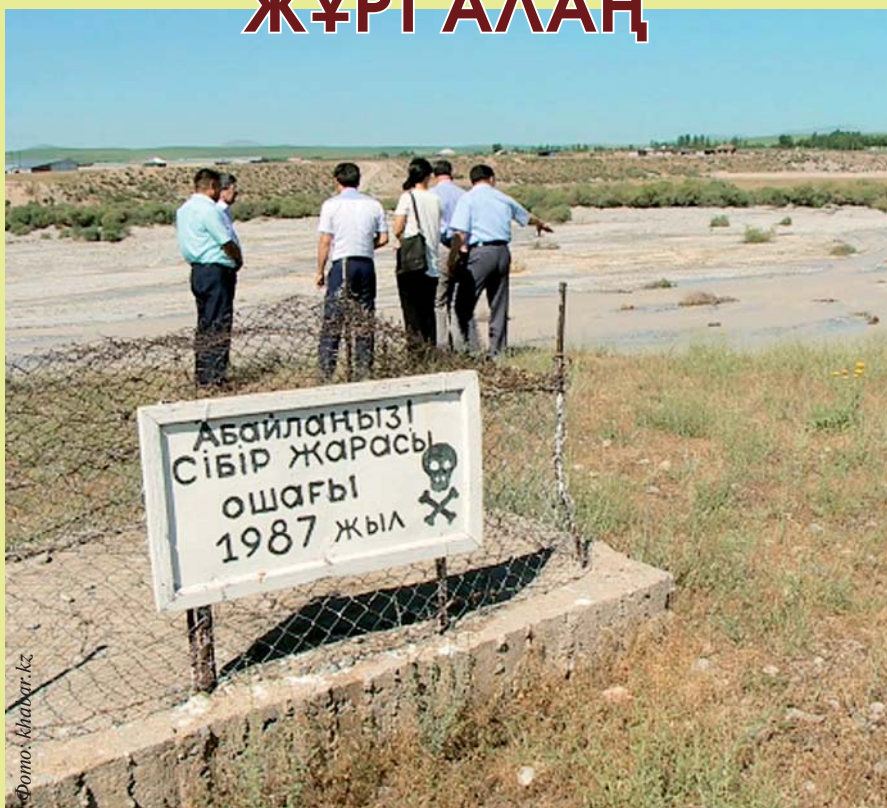

Фото: ksh.kz

(Жалғасы 3-бетте)

БИРЖАМЕТР

МҮНАЙ (brent)

86,02

DOLLAR

364,20

EURO

421,23

РУБЛЬ

5,56

ҚЫЗЫҚСТАН
ҚЫЗЫҚТАРЫ

Билетсіз
қалай
кірген?

(Жалғасы
2-бетте)

БИЛІК

Мемлекеттік сатып алу жүйесінде қылмыс саны еселеп өсіп жатыр. Былтыр 42 іс тіркелсе, соңғы сегіз айдың ішінде бұл көрсеткіш 74-ке жетті. Жауапқа тартылғандардың саны бірден 4 есе өсіпті. Былтыр 61 адам жазаланса, биыл 260-тың үстіне бір-ақ шыққан. Су жаңа қаржы министрі болып Парламентке алғаш рет келген Әлихан Смайылов саладағы бірқатар түйткілді депутаттар алдына жайып салды.

Министр депутаттардың құттықтау сөзін тыңдап, жана заң жобасын таныстырды. Оның баяндамасы бойынша, мемлекеттік сатып алу жүйесіне біршама өзгеріс енгізілмек. Осыған орай, қаржы министрі «Мемлекеттік сатып алу саласында үш негізгі түйін бар. Біріншіден, сатып алу рәсімдерінің шамадан тыс реттелуі. Екіншіден, сатып алуға қатысушылардың біліктілігінің төмендігі.

туралы» занның 21-бабы, 4-тармағында отандық өндірушілерге басымдық беру жағын қарастырған болатын. Сіздер әкелген заңда бұл талап жойылып, басқа нұсқа ұсынылып отыр. Неге бұл талап негізгі заңға емес, актіге көшіріліп отыр?» — деп сауалды көлденең тартты. Жаңа министр

отырды. Қалғандарының не үшін өтпей қалғанын көрсеніз, таң қаласыз. Белгілі бір қызметкерлердің білімі жоқ болғанын алға тартқан көрінеді. Бас прокуратура тексере келе олардың қарапайым жұмысшылар екені анықталыпты» — деді.

Мәжіліс төрағасы тендер арқылы сапалы тамақтандыру мәселесіне катысты да пікір білдірді. Заң

ДЕМПИНГТІҢ ЖОЛЫН КЕСПЕКШІ

Үшіншіден, бір көзден сатып алу үлесінің тым көптігі», — деді. Оның сөзіне қарағанда, бір көзден сатып алудың шекті сомасы 100-ден 500 АЕК-ке *(айлық есептік көрсеткіш)* дейін ұлғаяды. Ә.Смайылов бұл мән-маңызы аздау сатып алу рәсімдерін жеңілдетуге, отандық өндірушілерді қолдауға мүмкіндік беретінін атап өтті. Сонымен қатар, ведомство басшысы бюджеттің төртінші деңгейін енгізу аясында ауыл әкімдіктері үшін бір көзден сатып алудың шекті сомасы 3000 АЕК-ке дейін өсетінін жеткізді. Бұдан бөлек, тапсырыс берушілерге баға ұсыныстарымен сатып алу кезінде тауардың фирмалық атауын көрсетуге құқық беріледі. Бұл өз кезегінде сапалы тауар сатып алуға ықпал етеді. Бұған дейін бұл үрдіс бойынша квазимемлекеттік мекемелерден ағаттық кетсе, бірінші басшысы ғана жауап беретін. Енді мемлекеттік мекемелер секілді лауазымды қызметкер де жауапқа тартылуы мүмкін.

Дегенмен депутаттар заң жобасының кейбір тұсынан кемшілік байқады. Мәжіліс депутаты Павел Казанцев «Мемлекеттік сатып алу

мұны ұсынылатын тауар не қызметтің сапасын жақсарту үшін жасалған қадам деп түсіндіріп көрді. Бірақ маңызды талаптын мәртебесі неліктен төмендегенін спикер де түсіне алмады.

Мәжіліс төрағасы Нұрлан Нығматулин кейбір заңнамалық актілердің өзгеруіне емес, сондай-ақ осы саладағы бірқатар кемшіліктің жылдар бойы реттелмей келе жатқанын да қозғады. Әсіресе, тендер алуда «көз қысты, бармақ бастыға» жол беріледі. Байқауға қатысып, мемлекеттік тапсырысты орындау үшін қызметін ұсынған кәсіпкерлерді негізсіз шеттетіп, өзіне жағымдысын тандау әлі де белең алып жатыр. Тендер алу мәселесін Мәжіліс спикері алдын ала келісіп қойған футбол матчына теңеді. Сондықтан, бұған қатысты да біраз өзгеріс енгізіледі. Қызмет бір көзден тек мүлде тандау болмаған кезде ғана көрсетілуі тиіс. Әйтпесе, бұл жерде жемқорлық әрекеттің бары анық. Нұрлан Нығматулин «Ақтау қалалық құрылыс бөлімі 12 қатысушының 11-ін конкурстан ысырып тастаған. Жалғыз қалған компаниямен құны 1 млрд 274 млн теңгенің жұмысына келісімшартқа

жобасын талқылау кезінде әскери қызметшілердің тамақтануын қамтамасыз ету бойынша көрсетілетін қызметті «Мемлекеттік сатып алу туралы» занның қолданылу аясынан шығару қажет деген түзету енгізуді ұсынды. Н.Нығматулин бұл ұсыныстың әскери мекемелерге лайықты екенін атап өтті. Ол «Бірақ бұл жерде бір үлкен мәселе бар. Ол демпинг мәселесі. Мысалы, тәжірибе көрсеткендей, бірқатар аурухана, мектепте осы демпинг бағамен алынған тамақта ешқандай сапа жоқ. Ертең әскери мекемелерде осындай жағдай болуы мүмкін. Сондықтан осы мекемелерге *(мектеп, аурухана, әскери орындар)* ешқашан демпинг бағаға жол беруге болмайды», — деп қадап айтты.

Айта кетейік, Мәжілістің жалпы отырысында «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне мемлекеттік сатып алу және квазимемлекеттік сектор субъектілерінің сатып алу мәселелері бойынша өзгеріс пен толықтырулар енгізу туралы» заң жобасы талқыланып, бірінші оқылымда мақұлданды. Кейбір ескертуді келесі оқылымға дейін түзету қажеттігін де министрліктің қаперіне салды.

Бейсен НАРЫНБЕК,
Астана

Әлеумет.t⁰

Белгілі этнограф-ғалым Жағда Бабалықұлы әңгімелерінің бірінде қазақ көшінің сән-салтанаты туралы әдемі суреттеу бар. Әлгі суреттеуде бай балаларының көшке арнайы дайындалып, әдемі киім киіп, жаксы атқа мініп шығатыны айтылған. «Көш қазақ үшін мәдени-географиялық саясат болумен бірге, көш — жаздың салтанаты» дей келіп, «Байдың үл-кыздары көшке мінітін арнайы ат дайындалады. Міністің бірі жорға, бірі жүйрік болуы керек. Қосар

Анықталғандай, ол бұған дейін 4 рет жол ережесін өрескел бұзыпты. Бірақ онысынан сабақ алмаған. Соңғы түсірілген бейнежазбада көліктің артына шана байлап мініп, бетон жолда от шашу шашады. Ал 2015 жылы түсірілген бір бейнежазбада ол түнде қарсы бағытқа шығып, ағылған көліктерге лап қояды. Басқалар теріс жүрген жігітке жол беріп, тұтқиылдан пайда бола қалған пәледен қаша жөнеледі.

Міне, қазіргі жастардың «ойыны» осындай. Олар жол ережесіне пыскырмайды.

БАЙ БАЛАСЫНЫҢ «ОЙЫНЫ»

атты көмекшілері жетелеп жүреді. Көш салтанатында бай балалары жол бойы ат ауыстырып мініп, жүйрік жарыстырып, су төгілмейтін жорғаларымен тайпалады. Екі-үш күнге немесе бір аптаға созылатын мұндай ұзақ көштің салтанаты — сол жастардың ойын-тамашасы болған» деп жазыпты.

Ал қазіргі жастар ат мінбейді. Бірақ аттан да жүйрік желмен жарысатын темір тұлпар тізгіндейді. Тізгіндеп қана қоймай, олар тас қалада тасжолдың үстінде «бәйге» ұйымдастырады. Кыскасы, ойларына келгенін істейді.

Алматының атакты Әл Фараби даңғылында жастар тағы да сайран салды. Бұл жолы жиырма жастағы жігіт жүктей Jeep-пен қарсы бағытқа шығып, жұрттың зәре-құтын ұшырған. Онысын ұялы телефонына түсіріп, әлеуметтік желіге жүктепті. Алматы қалалық ішкі істер департаменті желіккен жасты тауып, оған бір емес, бірден 5 хаттама толтырған. Өйткені әлеуметтік желіге жүктелген бейнероликтерге қарағанда, жас жігіт мұндай катерлі «ойынмен» үнемі айналысқан көрінеді.

Біреуге соғылып, апатқа ұшыраймын-ау демейді. Айыппұлдан қорықпайды. Жол полициясын көрсе, қызық көріп қашады. Сенбі, жексенбі күндері Әл Фараби даңғылы сияқты жоғары жылдамдыққа арналған жолда «аламан бәйге» салады, «кыз қуады». Мәселен, Алматы жастары темір арғымақтарын ұстайтын бір көмбе — Құлжа күрежолынан әуежайға баратын даңғыл. Көлік аз қатынайтын Түркісіб ауданындағы сол жолда жастар үнемі жарыс ұйымдастырады.

Мұның бәрі еріккеннің ермегі. Жұрт назары өздеріне ауса, әлеуметтік желі шуласа болғаны. Жол ережесі, жұрттың амандығы дегенге пыскырмайды. Қазіргі бай балалары дәл осындай қауіпті «батырлықтан» ләззат алып, ессіз «ерліктен» ес жия алмай жүр.

Жарас КЕМЕЛЖАН

САНДАР СӨЙЛЕЙДІ

2

тонна – Жамбыл облысында 9 айда төркіленген есірткі

52

млн теңге. Атырауда осынша соманың мұнайы ұрланған

13

млрд теңге. Тұрғындардың жалпы коммуналдық қарызы

111

Семейде студент қыз қойды осынша рет көтеріп, жұрттың ықыласына бөленді

Аптаның ұсынысы

Қырымбек КӨШЕРБАЕВ,
Қызылорда облысының әкімі:

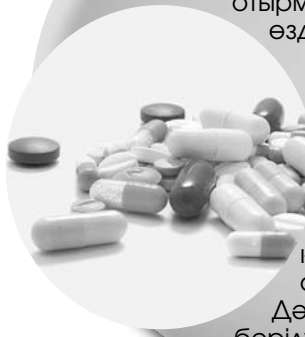
«Денсаулық сақтау саласында жетіспейтін мамандардың 50 пайызы облыс орталығында орналасқан көпсалалы мамандандырылған ауруханаларда кездеседі. Ал заңнамаларда денсаулық сақтау басқармаларының медициналық көмекті жоспарлау, сатып алу көлемін қалыптастыру, сонымен қатар лицензиядан кейін қадағалау тетіктер, тіпті қарастырылмаған.

Сол себепті қажетті мамандықтар бойынша қызмет етуге ниет білдірген жас кадрларды қолдап, заңнамалық тұрғыда жергілікті бюджеттің есебінен әлеуметтік пакеттер ұсыну тетіктерін қарастыру қажет деп есептейміз».

Аптаның айтары

Елжан БІРТАНОВ,
денсаулық сақтау министрі:

«Дәрігердің рұқсатынсыз сатылатын дәрі-дәрмекке қатысты мәселе өте күрделі деп айтуға болады. Мұны 2020 жылға қарай шешуді жоспарлап отырмыз. Өкінішке қарай, бізде сатып алушылар ездерінің симптомдарын тізбектеп айтып береді де, дәріханадағы сатушы, тіпті медициналық қызметкер болмаса да, ол дәрілерді береді. Күшті әсері бар препараттарды да сатып жатады. 2019 жылдың 1 қаңтарынан бастап дәрі-дәрмекке шекті баға белгілеу жоспарланды. Нормативтік базаны қайта қарап, дәріханалардың қызметін бақылауды күшейтеміз. Бұл дәрігердің рұқсатынсыз дәрі алуға тыйым салу мәселесіне де қатысты. Дәрі-дәрмектің көбі рецепт бойынша ғана берілуі тиіс. Өкінішке қарай, рецептінің өзі дұрыс тексерілмейді. Осының бәрін ретке келтіреміз»

Қызықстан қызықтары

Әнші 13 қыркүйек күні Алматы-Гонконг бағыты бойынша ұшатын ұшаққа бала-шағасын шығарып салмақ болады. Бірақ ол есік көзінен емес, жақындарымен ұшақтың ішінде қоштасқан көрінеді. Төреғалидың ұшаққа билетсіз қалай кіріп кеткені әзірге жұмбақ. Тіпті халықаралық тексеру бекетінен қалай өтіп кеткенін ешкім түсіндіріп бере алмай отырған көрінеді. Алып әуе кемесі көкке көтерілер кезде ғана әнші Алматыда қалатынын айтып, жерге түсуге асыққан. Содан рейс уақытынан 18 минутқа кешігіпті. Бұл жолы да Төреәлі баласының ісі айқай-шумен аяқталды.

Қартқа ақыл айтамын деп басы дауға қалған әнші Төреғали Төреәлі тағы да жұрттың талқысына түсті. «Ұлы дала баласы» бұл жолы ұшаққа рұқсатсыз кіріп, жолаушылардың ұшуына кедергі жасаған.

ТӨРЕҒАЛИ ТОҚТАТҚАН ҰШАҚ

7 сөз

Бүгінге дейін 18,1 млн тонна астық бастырылды

Мазасыз мүйіс

КІШІ НАРЫМ

Шығыста, алтын Алтайда Кіші Нарым деген ауыл бар. Катон-Қарағайдың ең бір сұлу, көркем тұсы. Басын бұлт шалған асқар Алтайдың ғажайып бір қонысы. Сол жерде аты жаман ауру анықталды. Дерттен 47 жастағы ер адам көз жұмған. Сонда бұл қандай індет деуіңіз мүмкін?

Ресми ақпарат бойынша, бұл аурудың аты «сібір жарасы» деп аталатыны анықталды. Кіші Нарымның тұрғыны бұл індетті мал сойып жатқанда қолын кесіп алып, содан жұқтырыпты. Індеттің қоздырғышы ағзаға сол жаракат арқылы тараған. Араға 3 күн салып, күйдіргінің белгілері біліне бастаған. Сорақысы сол,

Кіші Нарыммен көрші жатқан тағы 5 ауылдық округінде де осындай тәртіп. Ірі қара сатылмайды. Халық бейсауат жүрмейді.

Кеселдің малдан адамға жұққаны белгілі болып отыр. Ал, ірі қараға сібір

Бұрын дәл осы жерге сібір жарасымен ауырған төрт түлік мал көмілген деседі. Жұрт ашық-шашық жатқан сүйектің

сол кеселді малға тиесілі екеніне сенімді. Тұрғындар өлексе тасталған жерге мектеп салынады деген қауесет тарағанын айтып, қорқып отыр. Олар

малымыз топаланнан қырылып, өзіміз күйдіргіден зиян шекпесек болды деп аландайды. Осы елді мекеннің тұрғыны Гүлнар Құлшашарованың айтуынша, әр жерде топырақ астынан шығып жатқан сүйек, тері-терсектің санында қисап жоқ. Барлық ауыл өлген малды осы жерге тастайды. Кезінде оншақты адам ауырған.

Ал Қазатком ауылының тағы бір тұрғыны Сайди Дөдеев «Адамдар уланды ғой. Топырағы да у болып тұр. Бұл жерге мектеп салынатын болса, меніңше, бұл Қазатком тұрғындары не баласын, не немересін оған жібермейді. Кімнің өлгісі келеді, біліп тұрып?», — дейді.

Мұнда жаңадан 100 үй тұрғызылатынын естідік. Тартылып жатқан су құбыры да осы жерден өтеді. Тіпті мал сүйегінен көз сүрінетін жерге акын Тұманбай Молдағалиевтың мұражай үйі салынуы мүмкін көрінеді. Бұл туралы Қалиақбар Досымов есімді ауыл тұрғыны айтып. Ол «Тұманбай Молдағалиев деген акын ағамыз осы ауылдың түлегі. Сол кісіге осы жерден, мына коқыс арасынан ағамыздың музей-үйін салады деген сөз естідік. Бұл қалай болғаны?» деп аң-тан.

Еске сала кетейік, осыдан 8 жыл бұрын бұл ауылда расымен де топалаң індеті шыққан. Ірі-қара кеселі 4 адамға жұғыпты. Сол кезде елді мекен карантинге жабылып, тұрғындардың ары-бері жүруі қиындаған болатын. Алайда, ауыл әкімі мұндай пікірмен келіспеді. «Ол кездегі нақты дәлел болған жоқ қой, шу болды, бірақ дәлелденген жоқ. Сібір жарасы анықталмады», — деді

Сабыржан Айтбаев

Сайди Дөдеев

ауыл шенеунігі артынан өз сөзін жокқа шығарды. Топаланнан өлген малдың өлекесі басқа жерге көмілгенін айтты. «Сібір жарасы» деген орын ауылға қиреберіс жерде, ол басқа жер» — деп алғашқы сөзін терістеді.

Әкімнің айтуынша, коқысты сол маңға апарып тастай салатын тұрғындардың өздері кінәлі екен. Акши ауылдық округінің әкімі Сабыржан Айтбаев «Халықтың өзінің апарып тастаған коқысы. Халық бізге жала жаба бермесін. Бұл тау-тау коқыстың бәрі өздерінің апарып тастағандары» деп отыр.

Әкім мен тұрғындардың арасындағы айтыс ұзаққа созылды. Ақыр соңында ауыл басшысы өлексе тасталған жерге мектептің салынбайтынын мәлімдеді. Бұған алаң көңіл тұрғындар кәдімгідей риза болып тарасты.

Осы арада тағы бір деректі айта кеткен жөн, қазір елімізде сібір жарасына шалдыққан малдың өлекесін көметін 2180 арнайы орын бар. Ал есепке алынбай, ескерусіз қалғандары қанша екені бізге беймәлім? Біздің күдігімізді ветеринария ғылымдарының кандидаты Ұржан Омарбекова да растады. Ол «Есепке алынбай кеткен індет ошақтары бар. Ескі ошақтар ескерілмей кетсе, сол кезде топырақ жердің бетіне копару, жер қазу сияқты жұмыстармен бірге шығуы мүмкін», — деді.

Төрт түлік мал топаланды жайылымда, жем, шөп не су арқылы жұқтыруы мүмкін. Ал адам індетке көбіне ауру малды баққанда, сойғанда, етін жегенде шалдығады. Бірақ бұл дерт адамнан адамға жұқпайды. Ал топаланнан өлген мал өртеліп, терең қазып көміледі. Кейін бұл аумақты қоршап, белгі қойылуы тиіс. «Қоршаудың биіктігі 3 метр болуы шарт», — дейді мал дәрігерлері. Сонда мал да, адам да ол жерден алыс жүреді.

Қазақ «топалаң тисін, жамандатқыр, күйдіргі» деген қарғыс сөздер бар. Мұның мәнін біреу білсе, біреу білмейді. Демек, тіршілігі төрт түлік малға байланған қазақ халқы үшін сібір жарасы ауыр дерт деген сөз.

Нұргүл НҰРЛАНҚЫЗЫ,
«Анпап» бағдарламасы
КТК

Даниал Ахметов

наукас бірден дәрігерге қаралудың орнына, емші-тәуіп жағалап кетіпті. Оған өткір дерт қойсын ба, атпадай азаматты алып ұрған.

Шығысты дүр сілкіндірген дерт туралы өңір әкімі Даниал Ахметов те пікір білдірді. Ол «Ауру жұқтырған азамат дәрігерге 1 аптадан соң барған. Оған дейін 5 күн бойы емшіге қаралғаны анықталды. Уақытты созып алған. Бұл аздай, ауруханаға жатудан үзілді-кесілді бас тартыпты. Дәрігерге дер кезінде барып, ем-домын қабылдағанда, ол аман қалар еді» дейді.

Сонымен, бұл сібір жарасы қандай ауру? Қазақ бұл індетті қалай атаған?

Сібір жарасы қойға жұкса, қазақтар оны **топалаң**, жылқыда болса, **жамандат**, ірі қарада кездесе, **қараталақ** дейді екен. Ал бұл індетпен түйе ауырса, оны **акшелек**, **қарабөз** деп атайды. Аты жаман ауруды адам жұқтырса, оны **түйнеме**, **күйдіргі** деп атайды. Жалпы бұл сібір жарасы жұқпалы аурулардың ішінде ең кең тараған ауру саналады. Бірақ қауіпті әрі кеселі ұзақ жылдарға созылатын дерт.

Күйдіргімен ауырып, марқұм болған әлгі Кіші Нарым ауылындағы азамат еттің бір бөлігін өз үйінде қалдырып,

жарасы қайдан жұқты? Бұл сұрақтың да жауабы көп ұзамай анықталып отыр.

Шығыс Қазақстан облысының әкімі Даниал Ахметов «Індеттің қайдан пайда болғанын зерттеу жұмыстары анықтады. 1972 жылы осы ауданда топалаңмен ауырған төрт-түлік көмілген. Мал сойылған жер сол топалаң ошағынан 5 шақырым қашықтықта орналасқан. Дерттің қоздырғышы биылғы көктемде болған тасқын судан, жерасты суының көтерілуінен топырақ бетіне шыққан болуы мүмкін. Ол жерге жайылған мал бірден қараталақты жұқтырған» — деп түсіндірді.

Сонымен, бұл осыдан жарты ғасыр жуық уақыт бұрын қара топырақ астына көмілген ауру малдың өлекесінен тараған індет болды.

Сібір жарасының қауіптілігі — бактерияның тым өміршеңдігінде. Яғни

Ұржан Омарбекова

қара жердің астында жатса да, жүз-мың жыл бойы өлмей, өмір сүре береді. Ветеринария ғылымдарының кандидаты Ұржан Омарбекова

КТК телеарнасына берген сұхбатында «Сібір жарасы көбінесе топырақ астында жата береді. Топырақта ол өзіне қолайлы жағдай табады да, сол жерде жылдар бойы жата береді. Тіпті мың жылдан артық уақыт өлмейді», — дейді. Мың жылда жойылмайтын кеселдің

ошақтары жалғыз Алтаймен шектелмейді. Бұл індет Алатаудың бөктерінде де болған.

ҚАЗАТКОМ

Сібір жарасының бір ошағы — Алматы облысының Қазатком ауылы. Елді мекен іргесінде мал сүйектері шашылып жатыр.

қалғанын көрші-қолаңға сатып жіберіпті. Қазір онымен байланыста болғандар мен ет сатып алған 37 адам бақылауға алынған. Қараталақпен ауырған сиырдың еті жойылған. Ауыл карантинге жабылған. Елді мекеннен сыртқа мал шығаруға, не кіргізуге қатан тыйым салынды.

Алматы қаласы

Фото: YouTube

QOĞAM

E-mail: jas_qazaq@mail.ru

www.jasqazaq.kz

Бұрабайдың баурайында сыра фестивалі өтеді екен деген сүп-сүйкімді хабар Көкшетаудың даласын көзің көткелі қашан. Шіліңгір шілде түгіл қазан айында да тамағы құрғап, кенезесі кеуіп жүретін алқаш дейтін жұрт бөркін аспанға атып қуанып-ақ қалып еді.

— Миндетті түрде барамын! — деген көзінің алды көлкілдеп ісіп кеткен Нұрбек құрлас, — «Абылайдың асында шаппағанда, атамның басында шабамын ба?!», дәл Абылай алаңында алты бокал демалмастан сіміремін — деп жұтынды. — Мен де барамын, — деген өмірі сусыны қанып көрмеген екінші біреу, — жұмыс қайда қашар дейсің, сыраның құатымен Оқжетпестің ұшар басына бір шығып алсам, қайтып түсермін бе?! — деп белін бекем буып отыр.

ТІЛЕНШІНІҢ СҮЙГЕН АСЫН КІМ БЕРСІН?..

Бірақ, ат төбеліндей бұл жұрттың аңсағаны болмай қалды. «Айдалада жатқан құйрық, бұл не қылған батпан құйрық» демекші, Айнакөлдің аңғарына Сыр суындай сыңғырлап келіп құйылатын сыра шіркін, лықсып кеп тоқтаған. Токтатқан арақ-шарапты насихаттауға тыйым салатын заң екен. Әйтпесе бар ғой. Бұрабайдың баурайы сол күні толып-ақ кететін еді. Тегін судың өзін таба алмай тентіреп жүргенде, тегін сыраға кім барып бас қоймасын? Білетіндердің айтуына қарағанда, бұл да тегеуріні күшті туризм тақырыбы екен. Қайткен күнде де турист тартуымыз керек. Біздің көсегеміз сонда барып көгерелі. Ал, оларды қалай тартпақшысың? Жөнді жоба әлдеқашан тәмам болған. Ендігісі ел естіп көрмеген оқыс шара. Ақыл-есі бүтін адамның қауашағына кіре қоймайтын көсепірі, оқыс оқиға.

Жарықтық атамның жүген-құрық тимеген құла құнаны болып еді. Құла құнанның бір ғажап жері асау қуып әдістенген, желқуық жүйріктерге шаңын да шалдырмайтын. Қос аттап танның атысы, күннің батысы ізіне түссең де шалдықпайтын. Тек жалғыз-ақ мойынсұнатын жері — атамның ақ шелегі. Қырда құлағын қайшылап жер тарпып тұрған құла құнан атамның қолындағы ақ шелекті көргенде жапан дүниені жаңғыртып оқыранып алып, содан соң құйрығын шанышып алып саулап келіп атамның жанына тура қалатын. Әйткені, ақ шелектің ішінде қос уыс ақ сұлы жататын. Біздің өңірдегі туризмге жауапты басшылар жарты дүниенің туристерін атамның құла құнаны тәрізді ақ шелектің ішін ақ сұлыға емес, сыраға толтырып шақырғысы келген ғой. Тіпті, сары сыраның тойына мемлекет қазынасынан 11 жарым миллион тенге бөлінеді екен деген ақпар да шыққан болатын. Әттен, заңға томпақ болып дінкелерін құртып тұрғаны. Әйтпесе, тегін сыра тартылса, кімнің төбеті ашылмас дейсің?! Шетелдегі шіренген жұртты қайдам, өзіміздегі өңеші бардың бәрі жиналарына мен кепіл.

Егер осы сөзім өтірік болса, келесі айда «Жас қазақтан» алатын қаламақымды сендерге беремін.

Байкен КӨБЕЕВ,
Көкшетау

Қылмыс

Адамнан айла артылмайды екен. Соңғы кездері құлығына құрық бойламайтын, темір тұлпарды тебен жұтқандай қылғи

салатын алаяқ алып-сатарлар пайда болды. Олар Ресейден темір көлікті жалға алып, оны елімізге айдап өкеліп, арзанға сатып, соңынан әлгі көлікті қайтадан өздері ұрлап кетеді.

АРЗАННЫҢ ЖІЛІГІ ТАТЫМАЙДЫ

Мұндай кісі ақлы жетпейтін қылмыс Қостанай облысында тіркеліп отыр. Осы өңірдегі ішкі істер департаментінің баспасөз қызметі хабарлағандай, қыркүйектің 17-күні Рудный қаласының 19 жастағы тұрғыны арзанға сатып алған көлігінен айырылып, жер сыйпап қалған. Айдың-күннің аманында астындағы атынан айырылып қалған жігіт Hyundai Accent маркалы арғымақты OLX сайтынан тауып, өз құнынан арзанға алған.

Сонымен, біреуге сатылып кеткен көлік қалай ғана ізім-қайым жоғалып жатыр? Қостанай облыстық ішкі істер департаментінің баспасөз қызметінің хабарлауынша, алаяқтардың жоспары былай болған:

Алдымен олар көлікті көрші елден жалға алады. Оны ауадан ақша жасайтын әлгі алаяқтар жарнама сайтына қойып, өз құнынан өте арзан бағаммен жерлестерімізге сатып отырған. Көлік сатылып, құжаттары рәсімделген соң, алаяқ алып-сатарлар көлікке орнатылған GPRS құрылғысы арқылы машинаның қайда барғанын, қай жерге тоқтағанын біліп отырған. Ұрыларда қосымша кілт болады екен. Сөйтіп, біреудің тақымындағы темір арғымақты оп-оңай алып кетеді. Арзанның жілігі татымайды деген осы.

Инвестиция

Қазақстан мен Қытай экономикада сенімді серіктес болып табылады. Бұл, әсіресе, Қытайдың «Бір белдеу, бір жол» бастамасы шеңберінде жүзеге асырылып жатқан түрлі инвестициялық және өндірістік жобалардан айқын көрінеді. Жуырда Қытайдың Алматыдағы Бас консулдығы бұқаралық ақпарат құралдарының өкілдеріне арнайы баспасөз сапарын ұйымдастырды. «Жас қзақ» тілшісі де әріптестерімен бірге Шымкент қаласы мен Түркістан облысындағы бірқатар өндіріс ошақтарының жұмысымен танысып қайтты.

ЖАНАРМАЙДАН ТАПШЫЛЫҚ КӨРМЕЙМІЗ

Тілшілер қауымы еліміздің үшінші мегаполисі — Шымкент қаласына барды. Шымкент мұнай өңдеу зауытында құны 1,85 млрд долларды құрайтын аса ірі модернизациялау жобасы аяқталды. Бұл туралы «ПетроҚазақстан Ойл Продактс» компаниясының президенті Зян Ши мырза айтып берді. Оның айтуынша, қайта жаңғырған зауыт бензин сапасын жақсартуға және оны терең өңдеуге мүмкіндік береді. Бензиннің құрамындағы күкірттің көлемі он есе азайды. Енді зауыт тәулігіне 15

әжептеуір сезілді. Осы мәселені шешу жолында біраз шаруа атқарылыпты. Зян Ши мырза «Қазіргі уақытта біз барлық мәселелерді шештік, болашақта тапшылық болмайды. Барлық қондырғыларымыз тұрақты жұмыс істейтінін атап өткім келеді», — деп сендірді. Ол сондай-ақ компанияның күрделі жөндеу жүргізу жөніндегі жоспарымен де таныстырды.

еліміздің нарығындағы үлесі 35%-ға дейін көбейеді.

Айта кеткен жөн, «ҚазМұнайГаз» ұлттық компаниясы осы зауыт акциясының 50 пайызын иеленеді. Қалғаны Қытайдың CNPC-компаниясына тиесілі. Қазір жана орталықтандырылған басқару жүйесінде еліміздің жастары жұмыс істеуде. Осы жүйе іске қосылғаннан кейін зауыт қосымша 400 адамды жұмыспен қамтып отыр. Жұмысшылардың оқуына, тәжірибеден өтуіне барлық жағдай жасалған. Былтырғы жылы іске қосылған жаңғырудың бірінші кезеңі бойынша, жас мамандардың бәрі жергілікті азаматтар. Бүгінде барлық қызметкерлердің 70 пайызы — қазақстандық мамандар. Зауыт басшылығы алдағы жылдары зауыттың жұмысына тікелей отандық мамандардың тартылатынын кездесу барысында атап өтті.

БОЛАТ БАЛҚЫТУШЫЛАР

Шымкент мұнай өңдеу зауытынан кейін ауыр өнеркәсіп саласындағы металлургия зауытының жұмысымен таныстық. Бұл зауыттың құрылысы 2016 жылы қаланың индустриалдық аумағында басталған болатын. Қытай мен Қазақстан инвесторларының қаржысына салынған бұл кәсіпорын «Бір белдеу, бір жол» экономикалық бастамасына енген.

Зауыттың бірінші бөлігі — болат балқыту шеберханасынан, ал болат құю цехы 4 бөліктен тұрады. Бірінші

мың тонна жанармай, оның ішінде 5 мың тонна жоғары сапалы бензин өндіре алады.

Бұл зауытты жаңғырту 2011 жылы басталған болатын. Бірінші кезең 2017 жылдың шілдесінде аяқталып, изомерлеу қондырғысы іске қосылды. Ал екінші кезеңде зауыттың қуатын жылына 6 миллион тоннаға дейін жеткізу жоспарда бар. Осы орайда Зян Ши: «Екінші кезеңнің аяқталуы — біздің заманауи басқару жүйесінің іске қосылуы. Басқару жүйесі 18 мың сигналды қабылдай алады. Қысым, температура, барлық технологиялық параметрлерді реттейді, яғни бүкіл зауытты басқару жүйесінің көпшілігі автоматтандырылған», — деді.

Сондай-ақ ол кәсіпорынды жаңғыртудан кейін бензиннің сапасы жақсарғанын атап өтті. Егер бұрын зауытта К2 класындағы отын шығарған болса, қазір К4 және К5 класты бензин өндіріледі. Сөзін әрмен қарай сабақтаған компания басшысы: «Біздің ең үлкен жетістік — экологиялық қалдықтардың төмендеуі. Мысалы, бензиндегі күкірттің мөлшері 10 есеге азайды. Екінші маңызды нәтиже — өңдеу тереңдігін арттырдық. Бұрын 100% мұнайдан 50% ғана ашық түсті мұнай өнімі өндірілетін, қазір біз ол көрсеткішті 80% жеткіздік», — деді.

Бұрын еліміз мұнай өнімдерінің елеулі бөлігін Ресейден тасымалдайтын. Өткен жылы жанармай тапшылығы

Газетімізде бұдан бұрын жазғанымыздай, зауыттағы жаңғыртудың екінші кезеңін аяқтағаннан кейін жоғары

бөлігі- 35 тонналық 2 кран, екінші бөлігі болат балқыту пеші, үшінші мен төртінші бөлігі — шикізат өндіретін цех. Ал өндіріс күшіне

оқтанды бензин өндірісі 2 миллион 270 мың тонна, ал дизель отыны — 1 миллион 916 мың тонна, авиация отын —

келетін болсақ, компанияның 90 мың кВА стансасы бар. Стансадағы ең жоғарғы жиілік — 220 мың вольт. Бұл өз кезегінде электр энергиясын үнемдеуге мүмкіндік береді.

SinYuan Steel ЖШС бас директоры Жішу Зыңбаоның айтуынша, мұнда жылына 600 мың тонна дайын өнім шығарылады. «Инвестиция көлемі 50 млн доллар болды. Осы қаржының шамамен 87 пайызы — қытай тарапынан. Ал өндіріске керек шикізатты біз бүкіл Қазақстаннан сатып аламыз», — деді ол. Зауыт темір-терсектің бір келісін 65 тенгеден сатып алады. Өндірістен түсетін

жылына 400 мың тоннаға жетеді. Осылайша, кәсіпорынның

пайда орта есеппен — 15-25 пайыз. Өндірілген өнімнің жартысы ішкі нарықта сатылады. Ал қалған бөлігі Қырғызстан, Түркіменстан, Өзбекстан, Тәжікстан, Ауғанстан, Ресейге экспортталады.

Зауыт басшылығы алдына биік белестер қойып отыр. Алдағы уақытта «Мечел», «Северсталь» сияқты өндірушілермен бәсекеге түсуі көзделді. Әзірге өндіріс көлемі азырақ болғанымен, сапасы жағынан бір де кем түспейді.

SinYuan Steel зауыты әлеуметтік жауапкершілікке басымдық беретін компания болуды көздейді. Сонымен қатар онтүстік аймақтағы транспорт логистикасын дамытуға ұмтылады. Мемлекетке салық төлеп, ел экономикасының дамуына үлес қосады.

Айдос ҚҰСАЙЫНҰЛЫ
Алматы — Шымкент

Сапалы өнім

Осыдан екі жыл бұрын Қазығұрт ауданында (*қазіргі Түркістан облысы*) лезде өзірленетін «Қазан кеспе» өндірістік желісі іске қосылып, жергілікті тұрғындарды бір қуанытып тастаған. Жиырмадан астам адамға жұмыс орны ашылып жатса, қуанбағанда қайтеді? Оның үстіне, бұл өзі «халал» өнім болса, оның өндірісіне тек отандық шикізат пайдаланылса, одан артық не керек!

Қайнақ суды құйсаң, лезде «пісетін» кеспеңіз дәмін татып көрмеген адам кемде-кем болар. Әсіресе, жалқау келіндерге жүдә жақсы болды. Әйтсе де, сырттан әкелінетін сол кеспеңіз

Фото: Kapital.kz

БРЕНДТЕРМЕН БӘСЕКЕГЕ ТҮСЕДІ

пайдасынан гөрі зияны туралы көп айтылатындықтан, біразы тартынып қалатын. Енді, міне, сондай лезде пісетін кеспе өзімізде шығатын болды.

Айта кеткен жөн, «Қазан кеспе» өндіретін зауыт жергілікті биліктің көмегімен салынды. Зауыт ашылғанда Lotus Food Company ЖШС директоры Әлиакпар Ибадуллаев былай деген еді: «Халал» сапасы отандық нарықтағы өзге өнімдерге қарағанда, біздің басты артықшылығымыз болып табылады. Қазақстанда кеспе шығаратын жергілікті өндіріс орындары онша көп емес. Негізінен Ресей және Қытай кеспесі нарықты жаулап алған. Біздің мақсатымыз — алғашқы жылы нарықтың 20 пайызын жаулау. Ал сапа жағына келсек, шетелден әкелінген өнімнің өзі ойдан шыға бермейді. «Қазак кеспеңіз» бағасы — 220 теңге. Ал сапасы жағынан асып түсетініне күмән жоқ».

Бұл зауытқа құйылған 471 млн теңге қаржы жұмсалды. Ал зауыттың өндірістік қуаты — күніне 120 000 тал кеспе өндіруге жарамды.

«Қазан кеспеңі» дайындау үшін өзіміздің үн пайдаланылды. Ал оның сапасы әлемдік стандартқа сай екені белгілі. Біздің үн — еш химиялық қоспасыз табиғи өнім. Өндірушілердің айтуынша, кеспе дайындаудың технологиясы қарапайым. Алайда ақтық нәтижеге әсер ететін жәйттер де бар. Мәселен, жоғары сапалы қамыр

шығаратынын мәлімдеген еді. Жарады, сөздерінде тұрды! Сәттілік тілеймін!».

Быыл KazakhInvest сингапурлық компания — CGCorpGlobal құрылтайшысы, басқарма төрағасы Бинод Чаудхаридің Қазығұрт ауданына сапарын ұйымдастырды. Осы сапардың нәтижесінде сингапурлық компания кеспе өндіретін зауытты сатып алу жөніндегі келісімге келді. Сөйтіп Сингапурдың CGCorpGlobal трансұлттық корпорациясы инвестор атанды. Бұл жобаның құны шамамен — 15 млн доллар. Зауыт өнімі ендігі кезде Wai-Wai noodles брендімен шығады. Қазіргі кезде жұмыс істеп тұрған Lotus зауытында өндіріс қуатын арттырып, халықаралық сапа стандартын енгізу көзделіп отыр. Оған қоса, кәсіпорын аумағында тағам қоспасын өндіретін желі ашу жоспарланған.

Қазір зауытта 22 адам жұмыс істейді. Зауыттың қуаты артқаннан кейін 150 адам жұмыспен қамтылады. CGCorpGlobal өкілі Бриж Лодха «Біз әлемдік стандартқа сай сапалы кеспе шығарамыз. Осы өнімді өндіру үшін Орталық Азияда Қазақстан ең қолайлы орын. Мұндағы ең негізгі шикізат бар. Бұл — жоғары сапалы үн. Бұл екі жаққа да тиімді деп ойлаймыз. Осында өндіріп, Ресейге, Орталық Азия елдеріне экспорттауға ыңғайлы» дейді.

Талап ТІЛЕГЕН

Кәсіпорын

Түркістанда түйе мен биенің құрғақ сүті өндірілетін

зауыт іске қосылды. Зауыттың қуаты күн сайын 100 тонна түйе мен биенің құрғақ сүтін өндіруге жарамды.

Бұл жобаның бастамашысы Golden Camel grup LTD ЖШС бас директоры Янг Жи мырзаның айтуынша, әлем бойынша түйе сүтіне деген сұраныс өте жоғары. Мәселен, Африкада оны рак пен диабетке қарсы ем ретінде қолданады. «Жобаны біз Түркістанда жүзеге асырдық. Мұнда әкімдік пен ауыл шаруашылығы

тиіс. Қазір мұнда 85 адам жұмыс істейді. Қытай жұмысшылары құрылыс кезінде ғана атсалысады. Техникалық қызметкерлер — жергілікті мамандар», — деді Ғанибет Әубәкіров.

Айта кеткен жөн, өндірісте жергілікті шаруа қожалықтарының шикізаты пайдаланылады. Бұл үшін кәсіпорын 45 шаруа қожалығымен

ДАМУҒА СЕРПІН БЕРЕТІН ЖОБА

министрлігі тарапынан қолдауға ие болды. Сондай-ақ барлық мәселені Премьер-Министрдің орынбасары мен Қытайдың бас консулдығының басшылығымен талқыладық», — дейді Янг Жи мырза.

Зауыт брендті де тіркеп, тиісті сертификаттың бәрін алып үлгерген.

Өзінің пайдалы қасиетін жоғалтпас үшін түйе сүті тоназытқышта сақталып, сауыла салысымен тестілеуден өтеді.

Ал Түркістан облысы кәсіпкерлікті басқару мен инновацияны дамыту басқармасының басшысы Ғанибет Әубәкіров бұл жобаға 7 млрд теңге жұмсалғанын, оның 98 пайызы қытай инвестициясы екенін жеткізді. Өндірілетін өнімнің басым бөлігі Қытай, Өзбекстан және Қырғызстанға экспортталады.

«Біздің облыс үшін бұл зауыттың жана жұмыс орындарының ашылуы, салық түсімі, жалпы аймақты дамыту тұрғысынан алып қарағанда, маңызы зор. Қытай тарапының жоспарында тек ферманы өркендету ғана емес, алдағы уақытта йогурт пен консерві шығару да бар. Құрал-жабдық қытайдан жеткізіледі. Жобаға сәйкес, алдағы уақытта 125-тен астам адам тартылуы

келісімге келген. Олар Түркістан мен Түркістан облысының барлық аудандарынан сүт жеткізіп тұрады.

Тәулігіне 100 тонна құрғақ сүт өндірі жоспарланды. Мұндай көлемде өнім өндіру үшін 29 мың түйенің сүті керек. Ал жылдық өндіріс көлемі 2,5 мың тонна деп жоспарланды.

Бір тонна құрғақ сүт өндіру үшін 16 тонна жана сауылған сүт керек. Қазір сүттің бір литрін зауыт 430 теңгеден сатып алады. Ал Янг Жидің айтуынша, Қытайда құрғақ сүттің бір келісі 140 долларға сатылады.

Жергілікті билік те өз тарапынан осы жобаны дамытуға қызу қолдау көрсетіп жатыр.

«Қазан айында біз Қызылорда, Жамбыл, Түркістан облыстарының шаруаларына арнап семинар өткізуді жоспарлап қойдық. Онда жеңілдік, субсидия, несиелер туралы түсініктеме береміз. Қытай өкілдері де өздерін толғандыратын мәселелерін ортаға салады. Бүгінде ұсақ кәсіпорындарда 5 түйе болса, олар 10-20 түйеге дейін сатып алады. Сөйтіп өз қаржысын осы салаға құяды. Сонымен қатар, бізде малшыларға арналған жеңілдікпен несие беру бар», — дейді облыстық ауыл шаруашылығы басқармасы басшысының орынбасары Нұржігіт Мырзахметов.

Ең бастысы, зауыт өніміне сұраныс бар. Сондықтан да таяу арада отандық нарыққа қоса, шетел нарығын жаулайтынына сенім мол.

Айдос МАХАТ,
Алматы — Түркістан

Орайы келген әңгіме

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың аса маңызды бастамаларының бірі – Әлемдік және дәстүрлі діндер көшбасшыларының съезін өткізу екені мәлім. Осы маңызды съездің алғашқы отырысы 2003 жылы өтіп, содан бері ол диалог пен өзара іс-қимылдың бірегей алаңына айналды.

Осылайша, еліміз Әлемдік қоғамдастық тарапынан өркениетаралық және дінаралық диалогтың маңызды халықаралық орталығы ретінде мойындалды. Ал биылғы Әлемдік және дәстүрлі діндер көшбасшыларының VI съезі қандай мәселелерді талқылайды, несімен ерекшеленеді? Бұл жайында біз Қазақстан Республикасы Қоғамдық даму министрлігі Қоғамдық келісім комитеті Дін мәселелері жөніндегі ғылыми-зерттеу және талдау орталығының директоры Айнұр Әбдірәсілқызымен әңгіме-дүкен құрадық.

Жас qazaq: Айнұр Әбдірәсілқызы, санаулы күндерден кейін Астана төрінде Әлемдік және дәстүрлі діндер көшбасшыларының VI съезі өз жұмысын бастамақ. Осы орайда мынадай сауал көкейге оралып отыр. Дінаралық келісім мәселесіне қатысты бүгінге дейін қандай да бір әлемдік тәжірибе жинақталды деп айта аламыз ба?

Айнұр Әбдірәсілқызы: Әрине, бастамасы жоқ бейкам дәуірлі адамзат тарихы әзірге білмейді. Бірақ әрбір іс ақырғы нәтижесімен қайырылы болғандықтан, сөтсіз тәжірибелердің санатқа алына бермейтіні де бар.

Соңғы үш ғасырды қамтыған шартты түрде «жаңа тарих» деп аталатын кезеңде әлемдік аренада дінаралық сұхбат пен келісімге шақыруды ниет еткен басқосуларды ұйымдастыруда біршама қаламдар жасалды. Атап айтар болсақ, 1893 жылы Чикаго қаласында дін өкілдерінің қатысуымен Діндердің бүкіләлемдік конгресі өтті. Конгресте бейбітшілікті қамтамасыз ету үшін дінаралық ұнқатысудың қажеттілігіне қоғам назарын аударудың маңызы сөз етілді. Діндердің әлемдік парламенті құрылып, Біріккен діндер ұйымын құру мәселесі күн тәртібіне енгізілді. Алайда конгреске

Айнұр ӘБДІРӘСІЛҚЫЗЫ:

ДІНАРАЛЫҚ СҰХБАТ – ТАРИХИ ТӘЖІРИБЕНІҢ ЖЕМІСІ

қатысушылардың ортақ келісімге келе алмауы салдарынан екінші отырысты 100 жылдан кейін ұйымдастыру туралы шешім қабылданды.

Келесі бір қадам ретінде XX ғасырдың екінші жартысында Ватиканда құрылған «Ислам-Христиан ұнқатысуының хатшылығы» ұйымын атауға болады. Екі алып дінді бір-біріне жақындастырып, халықаралық іс-шаралар жүргізуді мақсат еткен ұйым уақыт өте келе Азия, Еуропа, Америка, Австралияда өз орталықтарын ашқан болатын. Дегенмен бұл қозғалыс түрлі қайшылықты көзқарастар салдарынан өз мақсатын толық жүзеге асыра алмады.

Дінаралық келіссөздерге жол ашуды көздеген келесі шаралар 1986 және 2002 жылдары Италияның Ассизи қаласында өткізілді. Бұл кездесу әлем діндері мен конфессиялары өкілдерінің қарапайым отырысы түрінде ғана жүзеге асып, айтарлықтай ауқымды деңгейге көтеріле алған жоқ.

Осының барлығы діндер сұхбатының әлемдік деңгейдегі бастамасын жүзеге асыру үшін тек ізгі ниет қана емес, тиянақты тірек болатын тарихи тәжірибе, көгеріп-көктейтін құнарлы топырақ керек екенін дәлелдейді. Мұндай тарихи тәжірибе сан ғасыр бойы сайын даланы мекен етіп, тоғыз жолдың торабын жайлаған, діндес немесе діні жат, қазақ немесе қаймана деп бөлмей, өткен-кеткен жолаушыға есігі ашық, дастарханы жаюлы, құлағы түрік болған, жаксы мен жаманды сарапқа сала отырып, жақын мен жаттың арасын айырмаған мәмілегер мінезді қазақ жұртына тән еді.

Сондықтан әлем халықтары арман еткен дінаралық келісімнің ерен мақсаты шынайы түрде Қазақ жерінде жүзеге асырылды. Оның алғашқы алқалы жиыны ретінде 1992 жылдың 18 қазанында Алматы қаласында бірнеше конфессиялар өкілдерінің қатысуымен өткен «Рухани келісімнің I бүкіләлемдік конгресін» айтуға болады. Осы кездесуден кейін 18 қазан – Қазақстан Республикасының Рухани келісім күні ретінде белгіленіп, жыл сайын аталып өтуде.

Содан кейінгі іргелі қадам – әңгіме арқауы болып отырған, елімізде 2003 жылдан бастау алған, бүгінде он бес жылдық асуды артта қалдырып, алтыншы алқалы жиынында бас қосқалы отырған Әлемдік және дәстүрлі діндер көшбасшыларының съезі болды.

Жас qazaq: Өткен шаралардың әңгіме арқауына айналған тақырыптарға назар салсақ, Съезд басқосулары өзара тығыз байланыста ұйымдастырылып, бірінде көтерілген бастама екіншісінде жүзеге асып келеді екен. Бұл жолғы басқосу «Діни көшбасшылар қауіпсіз әлем үшін» тақырыбымен өткізілетіні белгілі болып отыр. Тақырыпты осылай айқындауға қандай мәселелер негіз болды?

Айнұр Әбдірәсілқызы: 2015 жылы өткен Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлерінің V съезінен кейін әлем сахнасында бірқатар оқиғалар тізбегі орын алды. Сирия жерінде билік пен оппозициялық топтар арасындағы қақтығыстардың өршіп түсуі, Африка жерінде содырлар тарапынан әйел адамдар мен балалардың қолды болу фактілерінің жиі тіркелуі, Таяу Шығыс және Үндістан

аймақтарында әртүрлі діндер өкілдері арасында қақтығыстардың орын ала бастауы, дін атын жамылған радикалды идеологияның жағымсыз ықпалы салдарынан Батыс елдерінде жиі көрініс берген исламофобиялық әрекеттер легі жаһандық деңгейде діни ахуалдың ширыға түскенін аңғартуда.

Сирия және Ирак жеріндегі экстремистік және террористік топтардың әрекетіне жат идеологияға арбалған Орта Азия, Үндістан, Пәкістан, Қытай, Ресей, Батыс Еуропа және АҚШ азаматтарына дейін қатыса бастауы әлемдік қауымдастықты алаңдатып отыр. Әлемдік саяси және геосаяси, әлеуметтік-экономикалық мәселелермен қатар, өркениетаралық түсініспеушіліктердің арта түсуі бүгінгі таңда аса қауіпті құбылыстар қатарынан орын алуда.

Сондықтан алдағы съезде жаһандық қауіпсіздікті қамтамасыз етуге әлем діндерінің жасампаз әлеуетін тиімді пайдаланудың тетіктері сарапқа салынбақ. Сол арқылы заманауи сын-тегеуріндерге тізе қоса төтеп беріп, қазіргі жаһандық үдерістер туындатқан өзекті мәселелерге бірлесе жауап іздеу мақсаты алға қойылып отыр.

Жас qazaq: Дін саласында орын алған кикілжіңдерге куә болған сайын жұртшылықтың санасына: «Дін – мәселе ме, әлде оны шешудің тетігі ме?» деген сұрақ жиі оралуы мүмкін. Бұған Сіз не айтар едіңіз?

Айнұр Әбдірәсілқызы: Дін – қоғамдық мәселелерді ширықтыру үшін емес, шешу үшін қалыптасқан институт. Оны өзінің болмысына жат мүддеге – күйретушілік мақсаттарға пайдалану дін атын жамылған лаңкес

ұйымдар мен оларды қолдаушы күштердің адамзатқа қарсы қылмысы, қатерлі әрекеті болып табылады.

Әлемдік және дәстүрлі діндер өздерінің жасампаз құндылықтары арқылы тұтастай ұлттар мәдениетінің негізіне, өркениеттердің қозғаушы күшіне айналды. Ғылыми тұрғыдан пайымдасақ та дін – рухани мәдениет құбылысы, қоғамдық сана

сақтандар» деген ұстаным екенін естіген Білге қаған: «Біз желдің өтінде, күннің бетінде, жаудың шетінде жатқан елміз. Ертен ел шетіне жау келсе, қасқая қарсы тұрып ел қорғамай, «тірі жан иесінің тіршілігін сақтандар» деп бас бұғып отыра алмаймыз. Бұл дін біздің жауынгерлік рухымызға сай келмейді» деп будда дінін қабылдаудан бас тартқан екен.

Кезінде Киев Русінің князы Святослав та исламды қабылдау туралы көп толғана келіп, орыс халқының рухына, болмысына, дәстүрлеріне христиан дінінің қағидаттары көбірек сәйкес келгендіктен, саналы түрде сол дінде қала берген.

Ал түркі жұртының тәңірлік сенім құшағынан шығып, исламды қабылдауында да саналы тандау еркі жатты. Қазақ жері Ресей мен Қытай секілді қос алып мемлекетпен бағзы замандардан іргелес болып келді. Діндердің аралас-құраластығы, сенімдердің шарпысуы, белгілі бір кезеңдерде белгілі бір діндердің сайын далада азды-көпті таралуы тарихымызда талай болған. Бірақ олардың ешбірін түгел түркі төл діні ретінде қабылдаған жоқ.

Дүниенің екінші бір түкпірінен тау асып, тас басып жеткен ислам дінін тандап, ұлт діні етіп қабылдауы – бүгінгі қазақ, кешегі түркінің өркениетті ел ретінде жасаған тандауы болатын. Өйткені ұлтымыздың жан дүниесімен, рухани құндылықтарымен, табиғи сенімдерімен барынша үйлескен бірден-бір дін – ислам діні болды. Ғасырлар бойы халқымыздың болмысына сіңе отырып, ислам біздің бүгінгі бірегей мәдениетімізді құраған, мемлекеттілігімізді қалыптастырған ата дінімізге айналды.

Әңгіме желісін негізгі тақырыбымызға ойыстырсақ, ұлтымыздың болмысындағы мәмілегер (*толерантты*) мінез исламдағы дінаралық сұхбаттың қастерлі қағидаттарымен ұштаса дамыды. «Дінде зорлық жоқ» деген Құран қағидаттарынан бастау алып, Мұхаммед пайғамбардың хадистерінде толық айшықталған өзге дін өкілдеріне деген құрметті қарым-қатынас исламның адамгершілік-өнегелік ұстанымдарына негіз болып қаланған. Дінаралық қатынас қаридаттарын, діни сенім мен ар-ождан бостандығын бекіткен «Мәдина келісімі» секілді алғашқы құжаттар да ислам өркениетіне тән.

Өзге дін өкілдеріне қамқорлық таныту, оларды аманат ретінде қабылдап, хақысына қиянат жасамау, олардың ғибадат ғимараттарын бұзбау, мал-мүлкіне қол сұқпау, дін иелеріне зыялат келтірмеу, мұсылман мемлекетіндегі қоғам мүшелері болып табылатын өзге дін өкілдерімен бейбіт көршілік қатынаста болу өз кезегінде ислам өркениетін рухани кемелдікке жетелеп қана қоймай, оның әлем тарихында алтын әріптермен жазылуына өзіндік үлес қосты.

Исламның шынайы болмысы мен Мұхаммед пайғамбар сүннетінің рухын сезінген кешегі Яссауидей бабаларымыз «Сүннет екен, кәпір де болса берме азар» деп мәмілегерлік қағидаттарын жырына арқау етті. Яссауи іліміндегі «Адам адамға құл емес, Аллаға ғана құл» деген ұстаным да адам баласының бөріне бірдей қарауға, ешкімді кемсітпеуге, өзін де өзгелер алдында төмен санамауға міндеттейді. Бұл қағида бүкіл қоғамдағы рухани тепе-теңдік пен келісімді сақтауға бағытталған. «Адамзаттың бәрін сүй бауырым деп» деген Абай ақынның алдында осындай ұлылардан қалған ұлық жол, ескіден қалған есті сөз жатты.

Осының бәрін таразылай келгенде, бүгінгі күннің өзекті тақырыбына айналған дінаралық сұхбат мәселесі заманалар бойы қай қоғамның болса да күн тәртібінен түспеген, әрбір кезеңнің рухына сай өзіндік таным мен тәжірибе қалыптастырған, адамзат қоғамының өмір сүру қажеттілігіне, тіпті өмір сүру өнеріне айналған қағидаттар жасақтаған мәселе деуге болады. Яғни дінаралық сұхбат – адамзат қоғамының тарихи тәжірибесінің жемісі.

– **Сұхбатыңызға рахмет!**

**Сұхбаттасқан
Мақпал НОҒАЙБАЕВА**

ФОТОШОК

Индонезия

ЗІЛЗАЛА ЗАРДАБЫ

ШАРТАРАП

Неге алкоголь ішпейді?

Дональд Трамптың «тентек су» ішетіндерге жаны қас. АҚШ президентінің айтуынша, алкоголь ішімдіктеріне құмар кісілер өмірдегі ең нашар адамдар болып есептеледі. Әлемдік ақпарат құралдары жазғандай, Трамп ағасы қайтыс болғаннан кейін алкогольден бас тартқан көрінеді.

Ол баспасөз мәслихатында осы мәселеге орай пікірін білдірді. Ақ үй кожайыны «Мен ішпеймін. Шынымды айтайын, өмірімде ешқашан сыра ішіп көрмеппін. Бұл менің жаксы әдеттерімнің бірі. Өмірімде бірде-бір рет бір шыны болса да алкоголь ішіп көрмегенмін. Қандай себептер болсын, ішпегенмін. Алкогольге құмар болсам, әлемдегі ең жаман адам болатынымды елестете аласыздар ма?», — дейді.

Қоқыс арасындағы өнер

Ресейлік пианиношы Павел Андреев ғаламшардың тазалығы үшін күресуді насихаттап, коқыс аланында өнер көрсетті. «Хабар 24» арнасы хабарлағандай, өнер иесінің мақсаты — халықтың назарын қоршаған ортаның ластануына аудару екен. Пианиношы бұл қойылымын «Ғаламшар тынысы» жобасының бір бөлігі шеңберінде жүзеге асырды. Оның айтуынша, мұндай идея оған рояльда Карелияның тау аңғарындағы «Рускеала ұлттық сабағында» ойланған кезде келген. Себебі П.Андреев аламдарға ғаламның өзге бір жағын көрсетуді көздеген. Айта кетейік, Ресейде қоқыстарды жою мәселесі өткен жылдан бері қызу талқылана бастады. Елдің бірнеше аймағында тұрғындар коқыс алаңдарын жоюды талап етіп, наразылық шеруін өткізген еді.

Заңсыз ақшаның жолы кесілді

Ыстамбұл қаласының Бас прокуратурасы жүргізген зерттеу нәтижесінде экономикалық қылмысқа қатысы бар деген күдікпен 417 адамды қамауға алды. Бұл туралы «Hurriyet» агенттігі Түркияның Қаржылық қылмыстарды зерттеу жөніндегі кеңесінің (*MASAK*) мәлімдемесіне сілтеме жасап хабарлайды. Агенттіктің мәліметі бойынша, Түркия билігі елдің қаржылық жүйесі мен экономикасына зардап әкелді деген күдікпен тұтқындаған азаматтардың үстінен қылмыстық іс қозғауға үкім шығарған. Күдікке ілінген азаматтардың тарапынан 2,5 миллиардтан астам түрік лирасы (*400 млн доллар*) өзге елдерге тиесілі 88 есепшотқа аударылған және алынған.

E-mail: jas_qazaq@mail.ru

www.jasqazaq.kz

ОЛКЕ

Елдіктің белгісі

Қазақша атау сирек кездесетін солтүстік өңірлерде сең қозғалды. Күні кеше Қостанайдағы Таран ауданына қазақтың қабырғалы қаламгері Бейімбет Майлиннің есімі берілді. Жалпы қала, көше, алаң, нысан аптарын қою, ауыстыру – мемлекеттік идеология. Осы ұлттық ономастика саясатын насихаттау, мемлекеттік тұжырымдама, салаға қатысты басқа да заңдық құжаттарды түсіндіру маңызды. Осыған орай *Jas qazaq* газетінің Көкше өңіріндегі тілшісі Ақмола облыстық тілдерді дамыту басқармасының басшысы Марал Жақыповамен тілдесіп, пікірін білген еді.

Jas qazaq: Құрметті Марал Қажыкенқызы, елімізде ономастикалық жұмыстарды жүргізуге, нысандарға атау беруге және оларды

Зеленая, Северная көшелері Сарыарқа, Құлагер, Алаш, Береке сияқты атаулармен өзгертілді. Сондай-ақ, Ақмола облысы әкімдігінің 2018 жылғы 16 наурыздағы №А-3/126 қаулысы және Ақмола облыстық мәслихатының №6С-19-5 шешімімен Көкшетау қаласының 41 көшесі қайта аталды. Жұырда облыстық

БҰРЫН ВИНОГРАДОВКА ЕДІ. ҚАЗІР – КЕМЕРКӨЛ

қайта атауға уақытша мораторий жарияланған еді. Қазір ономастика саласындағы мораторий алынды ма?

М.Қажыкенқызы: 2015 жылы Ақмола облысы бойынша 1 ауылдық округ, 1 ауыл және 10 көше қайта аталды. 2016 жылы тәуелсіздіктің 25 жылдығына орай, патриоттық рухты шыңдау, тарихи атауларды қайтару мақсатында екінші рет бір мәртелік шара ұйымдастырылды. Облыстық ономастика комиссияларының отырыстарында 272 көше және 1 ауылды қайта атау туралы мәселе қаралып, оң шешімін тапты. Аудан және аудандық маңызы бар қалалар мен елді мекендердің көшелерін қайта атау туралы шешімдер әділет департаментінде тіркеліп, занды күшіне енді. Сондай-ақ, облыстық маңызы бар Көкшетау және Степногорск қалаларының 7 көшесі мен 1 даңғылы қайта аталды.

Қазіргі уақытта ономастикалық жұмыстар Президент Әкімшілігінің 2017 жылғы 2 наурыздағы №17-388-5 тапсырмасына сәйкес жүргізілуде. Аталған тапсырмада идеологиялық тұрғыдан ескірген, қайталанатын атауларды тарихи жер-су атауларымен және ұлттық танымға жақын дәстүрлі атаулармен өзгерту мәселесі көзделген. Осы тапсырмаға сәйкес кісі есімдерімен атау мәселесіне мейлінше шектеу қойылып, елді мекендерге, олардың құрамдас бөліктеріне, объектілерге жалпыұлттық деңгейде танылмаған тұлғалар есімдерін беруге жол берілмейтіндігі де қатан ескертілді.

Jas qazaq: Былтыр жылдың аяғында Елбасының Жарлығымен Еңбекшілдер ауданы — Біржан сал ауданы болып қайта аталды. Осы сияқты елді елсң еткізр өзге де жаксы жаналыктар бар ма?

М.Қажыкенқызы: Иә, Еңбекшілдер ауданының Біржан сал болып қайта аталуы облыс жұртшылығы үшін ерекше қуанышты жағдай болды. Былтыр Үкімет қаулысымен Ақмола облыстық филармониясына Үкілі Ыбырайдың, ұлттық спорт түрлерінен облыстық балалар мен жасөспірімдер спорт мектебіне Балуан Шолақтың, Көкшетау қаласының №18 орта мектебіне Сәкен Жүнісовтің, №3 Ақкөл орта мектебіне белгілі қоғам қайраткері, дарынды журналист Жайық Бектұровтың, Еңбекшілдер ауданы Сәуле орта мектебіне казак педагогика ғылымының профессоры, ғалым Шәрәпи Әлжановтың, Қорғалжын ауданындағы Дружба орта мектебіне белгілі қоғам қайраткері, соғыс ардагері Ақтан Төлеубаевтың, Ерейментау ауданындағы Малтабар орта мектебіне туған ауылына алғаш мектеп салып, ұстаздық еткен Перуаш Кәрімовтің есімі берілді.

Былтыр 24 қазанда Ақмола облыстық ономастика комиссиясының отырысында аудандардан келіп түскен 306 ұсыныс қаралып, нәтижесінде 196 атау қайта аталса, 110 жаңа көшеге атау берілді. Атап айтқанда, идеологиялық тұрғыдан ескірген және мағынасыз атаулар қазіргі заман талабына сай, қазақтың тұрмысына, салт-дәстүріне, өнері мен мәдениетіне сәйкес атаулармен және елді мекендердің тарихи атауларымен өзгертілді. Мысалы, Қорғалжын ауданының Коммунар ауылдық округі Майшұқыр ауылдық округіне, Ақкөл ауданының Минское, Виноградовка ауылдары Сазды бұлақ, Кемеркөл сияқты тарихи атауларға ауыстырылды. Сол сияқты Центральная, Комсомольская,

мәслихаттың сессиясында Көкшетау қаласының тағы 27 көшесі мен 1 шағын ауданын қайта атау мәселесі қаралмақшы. Ерейментау қаласының №2 орта мектеп-лицейіне Насыр Смағұловтың, №3 Аршалы орта мектебіне Жұмабек Тәшеневтің есімін беру туралы Үкімет қаулысының жобасы пысықталуда.

Jas qazaq: Көкшетау қаласының көшелері қандай тәртіппен қайта аталады?

М.Қажыкенқызы: Көкшетау және Степногорск қалалары облыстық маңызы бар қалаларға жатады. Сол себепті, аталған қалалардың көшелері республикалық ономастика комиссиясының қарауына жолданады. Қазақстан Республикасының әкімшілік-аумақтық құрылысы туралы Заңның 13-бабы 5-тармағына сәйкес қаладағы аудандардың, алаңдардың, даңғылдардың, бульварлардың, көшелердің, түйык көшелердің, саябақтардың, скверлердің, көпірлердің және қаланың басқа да құрамдас бөліктерінің атауы және оларды қайта атау, олардың атауларының транскрипциясын өзгерту жөніндегі жұмыстардың

орындалуын камтамасыз ету қалалық өкілді және атқарушы органдардың өкілеттіктеріне жатады. Қала әкімдігіне көшелердің атауын өзгертуге байланысты ұсыныс түскен жағдайда көпінше түспеген жағдайда жоғарыдан түскен тапсырмаға, не жоспарға сәйкес қалалық әкімдік жұмысты өзілдінен жүргізе алады, қала әкімдігі жанындағы тіл саясаты және ономастика жөніндегі жұмыс тобы өз отырыстарында келген ұсынысты қарайды. Жұмыс тобының оң қорытындысы болған жағдайда, қажетті материалдарды облыстық маңызы бар қаланың қалалық мәслихатының қарауына енгізеді. Тиісті аумақ халқының пікірі мәслихаттың тұрақты комиссияларының өткізілген көпшілік тыңдауларының негізінде ескеріліп, хаттамамен ресімделеді. Мәслихаттардың тұрақты комиссияларының хаттамалары жеті жұмыс күні ішінде жергілікті атқарушы органдардың интернет-ресурстарында орналастырылады және тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктің аумағында таралатын бұқаралық ақпарат құралдарында жарияланады.

Jas qazaq: Облыс аумағында Андреевка, Еленовка, Мариновка, Калиновка, Ивановка сияқты атаулар әлі де жетіп артылады. Елді мекендер

мен көшелерді өзгерту қалай жүзеге асады?

М.Қажыкенқызы: Мұндай атаулар кезінде жергілікті халықтың пікірімен, көзқарасымен еш келіспестен қойыла салынған. Ал, қазір ол жердің ежелгі атауын қалпына келтіру үшін жергілікті тұрғындардың арасында ақпараттық-түсіндіру жұмыстарын жүргізуге және олардың пікірін ескеруге, сондай-ақ мұрағаттар мен басқа да тарихи деректерді көтеріп, бұрынғы тарихи атауын анықтау секілді көптеген жұмыстарды атқаруға тура келеді. Ауылдарға, кенттерге, ауылдық округтерге, аудандық маңызы бар қалаларға, елді мекендердің құрамдас бөліктеріне атау беру және оларды қайта атау, сондай-ақ олардың атауларының транскрипциясын нақтылау мен өзгерту кезінде тиісті аумақ халқының пікірін ескеру үшін жергілікті атқарушы органдар ауылдардың, кенттердің, ауылдық округтердің, аудандық маңызы бар қалалардың әкімдерімен бірлесе отырып, жергілікті қоғамдастық жиналысын өткізу мерзімін анықтайды және оның өткізілетін күніне дейін күнтізбелік отыз күннен кешіктірмей өздерінің интернет-ресурсында орналастырылады және тиісті аумақта таралатын бұқаралық ақпарат құралдарында жиналыстың күн тәртібі, өткізілетін күні, орны және уақыты көрсетілген хабарландыру орналастырады. Өздерінің интернет-ресурстарында және бұқаралық ақпарат құралдарында қажетті құжаттар мен материалдарды жариялайды. Өзгерту кезінде

тиісті аумақ халқының пікірін ескеру ашық дауыс беру арқылы жүзеге асырылып, оның қорытындысы бойынша шешім қабылданады. Дауыс беру қорытындысы жиналыс өткен жерде жарияланып, хаттамамен ресімделеді. Хаттамада «қолдап» немесе «қарсы» дауыс бергендердің жалпы саны көрсетіледі. Хаттамаға жергілікті қоғамдастық жиналысына қатысқандардың тізімі қоса тіркеледі. Жергілікті қоғамдастық жиналысының хаттамалары жиналыс өткізілгеннен кейін жеті жұмыс күні ішінде жергілікті атқарушы органдардың интернет-ресурстарында және тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктің аумағында таралатын бұқаралық ақпарат құралдарында жарияланады.

Jas qazaq: Елді мекендердің тарихи атаулары архивтерден, ғылыми еңбектерден табылып жатса жақсы, ал тарихи атаулары табылмаған жағдайда жұмысты қалай ұйымдастырасыздар?

М.Қажыкенқызы: Рас, елді мекендердің тарихи атаулары тайға таңба басқандай болып мұрағаттық құжаттардан, ғылыми еңбектерден табыла қалса, біздің жұмысымыз да едәуір жеңілдеу болар еді. Алайда, көп

жағдайда ауылдардың тарихи атаулары табылмай жатады.

2016 жылдың аяғында басқарманың мамандары Омбы қаласының мұрағатына барып, көптеген ескі карталардың көшірмесін сатып алып келді. Карта көшірмелерін облыстық мұрағатқа табыс еттік, қазіргі уақытта зерттеу жұмыстары жүргізілуде. Аталмыш картадағы мәліметтерден Атбасар, Сандықтау ауданына қарасты елді мекендердің тарихи атаулары *(Амантай, Сарымсақты)* табылды. Елді мекендердің тарихи атаулары табылмаған жағдайда, сол жердің географиялық ерекшелігіне сәйкес атайтын жағдайлар да кездеседі *(мәселен, Ақбұлақ, Теректі, Бұлақсай, Арнасай және т.б.)*. Сонымен қатар, биылғы жылдан бастап ономастикалық жұмыстарды ұйымдастыру барысында Қазақстан Республикасы мәдениет және спорт министрлігі тарапынан ортақ тарихи сананы қалыптастыру мақсатында әзірленіп, Қазақстан Республикасы Президенті Әкімшілігімен келісілген «Тарихи тұлғалар» *(150 адам)*, «Тарихи жер-су атаулары» *(70)* және «Дәстүрлі атаулар» *(298)* тізімдерін басшылыққа алатын болдық.

Сұхбаттасқан
Байкен КӨБЕЕВ

Өзекті

Соңғы жылдары Алматы облысында жұрт сүйсінетін ғасырлық жобалар жүзеге асуда. Әсіресе, облыс орталығы Талдықорған қаласының өсуі мен өркендеуі жұрт назарын аударып отыр. Жаңа шағын аудандар бірінен соң бірі бой көтеріп, зәулім ғимараттар қала шырайын аша түсті. Облыс аумағындағы жол құрылысы, ауызсу мәселесі, қоғамдық көлік, тағы да басқа халыққа ең керекті салалардағы мәселелер ретімен шешімін тауып, жұрт көңілінен шығуда.

Өткенде депутаттар алдында есеп берген облыс әкімі Амандық Баталов «Облыс басшылығы балабақшамен қамту, мектептердің, ауруханалардың және басқа да әлеуметтік маңызды нысандардың құрылысын жүргізу, жолдарды жөндеу мен салу мәселелеріне ерекше назар аударып келеді. Өнірде республикалық бюджет және

АУЫЗ СУЫ, ЖОЛЫ ЖОҚ, ЫНТЫМАҚТЫҢ МҰҢЫ КӨП

заемдық қаржы есебінен «Ұзынағаш — Отар», «Күрті — Бұрылбайтал», «Талдықорған — Өскемен» және «Үшарал — Достық» автожолдарын қайта жөндеу басталды. Аса іргелі жоба — БАҚАД құрылысы қолға алынды. Жергілікті маңыздағы автокөлік жолдарының құрылысы мен жөндеу жұмыстарына 30 млрд теңге бөлінген. Бүгінгі күні Балқаш көліне дейінгі 11 шақырымдық жол мен Қарабұлақ — Қоғалы жолы жаңғыртылуда, орташа және ағымдағы жөндеу жұмыстарымен 165 елді мекеннің жолы қамтылды», — деген еді.

Әрине, жасалып жатқан жұмыстарға көз жұма қараудан аулақпыз. Дегенмен бұл жобаға енбей қалған елді мекендер де бар екен. Талдықорған қаласының іргесіндегі Ынтымақ ауылы - солардың бірі.

Тізімге ілінбей қалған ауылдың тұрғыны Калипа Жорынбаева «Ынтымақ — Ынтымақ болғалы он бес жыл болды. Бірақ осы жылдар ішінде жергілікті билік ешқандай мәселемізді шешіп, ауылға пайдасы тиер іс істеген жоқ. Әйтеуір жеке трансформатор қойып, жарықпен қарық қылған болды, одан кейін өздерін көрсетпеді. «Әне-міне, тактайдай жол салынып, ауыз суға қарық боласындар» деп жыл сайын үйіп-төгіп уәде бергенімен, әлі де сол жұтаған ауыл, шаң басқан жолдармен жүріп келеміз», — деп мұның шақты.

Расында, Ынтымақтың қай тұсына барсаңыз да, шешімін күткен толғақты мәселеге кезігіп, жарыққа жарымай отырған жұрттың мұңын естисін. Электр жарығы үшін жанталасып, әкімшіліктің табалдырығын әбден тоздырған тұрғындар электр сымды әр үйге өздері тартып алған. Жұрттың жиған қаржысымен қойылған трансформатордың қуаты да жеткіліксіз. Көнеріп, тозған, жерге салақтап тұрған электр сымын көріп, жағанды ұстайсың. Қай күні ток соғып, адам өлімі болады деген уайым көптің мазасын қашыруда. Ал түбі шіріп, құлағалы тұрған бағаналар қай күні морт кетерін ешкім айта алмайды.

Ауылдың ауыр мұнын айта-айта шаршаған Айжан Нұрдіәулетова «Бұл ауылда су да, жарық та күрмеуі қиын мәселе. Жолдың түрі мынау: шұқырдан аяқ алып жүргісіз. Жауын-шашын күні, тіпті саз балшықтан жол тауып жүре алмайсың. Кешке балалар мектептен қайтып, үйге жеткенше алаңдаумен боламыз», — дейді.

Ынтымақтың жолы да мөз емес. Қоғамдық көлік күніне алты-ақ рет қатынайды. Демек жүргіншілер көлікті сағаттап күтеді деген сөз. Мектептен кешіккен

төменгі сыныпта оқитын балаларын аркалап, еңкендеп бара жатқан ата-аналарды көріп, іштей қамығасын.

Ханыша Нағышбаева апамыз «Автобус жоқ. Тентіреген жұрт жаяу-жалпы жол жүріп, өркениетке беттеп барамыз», — деп қатты қамықта.

Ауыз су да бас қатыратын мәселе екенін айттық. Бұл ауылда орталықтандырылған су жүйесі болмағандықтан, әркім өз білгенінше құдық қазып, су шығарып алған. Ал ондағы судың ішуге жарамдылығы немесе сапасын тексеріп, зерттеген ешкім жоқ. «Кейінгі кезде ауылда түрлі ауру мен дерт-дербез өршіп кетті. Бәрі осы ішіп отырған ауыз судан болуы мүмкін» деп мұң шағады ауыл тұрғындары.

Айта берсек, мәселе жетеді. Қала іргесіндегі ауылдың мұны мұндай болса, алыстағы кейбір елді мекендердің жайын айтпай-ақ қоялық.

Ынтымақ тұрғындары талай жылдан бергі қордаланған мәселенің көп өтпей шешілетінінен үмітті. Қазір қала билігі ауыз су, электр жарығын қайта тартып, жол салу үшін нақты жоспар-жоба әзірлеп қойған. Елді мекенге қатынайтын қоғамдық көлік саны да көбейтілмек. Ал тұрғындардың үйін

шешу үшін арнайы жұмыс тобы құрылмақ. Бұл туралы Талдықорған қаласы әкімінің орынбасары Мәрлен Көлбаев Ынтымаққа барып, тұрғындармен жүздесіп қайтты.

Ол «Ынтымақ ауылында алғаш жер бөлінгенде инфрақұрылымын реттеуге қатысты жобалық-сметалық жұмыс жүргізілмеген. Кейін келе ауылға қоныстанушылар мен жеке баспана салушылар көбейген. Сондықтан бұл елді мекеннің мәселесі де арта түсті. Бірақ қазір осы ауылдың инфрақұрылымын реттеу үшін тендер жарияланды. Оны атқаратын мердігер компания 20 қазанға қарай белгілі болады деген ойдамыз. Осыдан кейін сол компания 6 ай көлемінде ауылдың жарық, су, тағы

да басқа мәселесін толықтай жөнге салатын болады», — деді.

Сонымен қатар, әкім орынбасарынан білгеніміздей, алдағы уақытта ауылдың жолын жөндеу бойынша әкімдік қаржы қарастырып, оның жобасын да жасап қойыпты. Оқушыларды тасымалдайтын автобус санында көбейту шешімін табатын көрінеді. Ал жеке тұрғын үйін заңдастыра алмай жүргендерге көмектесетін арнайы жұмыс тобы да құрылмақшы. Қала әкімінің орынбасары Мәрлен Қапашұлы «Тұрғындар арасынан 3 немесе 5 адамнан құралған жұмыс тобын құрып, көтерілген мәселені тез арада түбегейлі шешеміз», — деді.

Ауылда тұратын 500-ден астам отбасының 70-ке жуығында ғана құжаты бар. Алдағы уақытта қалғандары да заңдастырылады деген ойдамыз. Иә, жұмыс жүрген жерде кемшілікте қоса өріледі. Мәселе соны дер кезінде есепке алып, шешіп отыру керек. Ынтымақтың мәселесі өз шешімін тауып, тұрғындар алансыз тіршілік кешеді деп сенейік!

Қажет АНДАС,
Алматы облысы

Exclusive

(Басы 1-бетте)

Аман-есен еліме келгеніме қуанамын» деді Сирия жерінен қашып шыққан атыраулық көлішшек. Қазір ол Атырау облысына қарасты Жылыой ауданында тұрады. Кезінде отты нүктеге екі жасар қызымен кеткен кейіпкеріміз соғыс даласында жүріп, екі баланы өмірге әкелген. Соғыс даласындағы бес жылының қалай өткенін әрі қарай кейіпкеріміздің өз аузынан баяндағанды жөн көрдік. Кейіпкердің сөз саптасы сақталды.

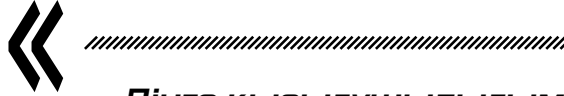
ШАРИФАТТЫҢ ЕМЕС, ҚАТЫГЕЗДІКТІҢ ЗАҢЫ

Сириядағы ахуал туралы бүгінде ақпарат құралдары жиі жазып жатыр ғой. Расымен де, ол жақта ешқандай шариғат жоқ. Кімнің кіммен және не үшін соғысып жатқандары да белгісіз. Кезінде ол жакка, яғни осыдан тура бес жыл бұрын күйеуімнің шақыртуымен кеттім. Сирияға барған сәтте-ақ өкіндім. Бірақ күйеуімнің айтқанынан шыға алмағандықтан, кері қайта алмаған едім. Әрі елге кері жол табу да қиын болды. Мүмкіндік қалай туды, солай елге оралып отырған жайым бар.

Күйеуім «Қазақстанды көпірлердің елі» деп атайтын. «Бұл жерде халық адамның шығарған заңына бағынады. Ал Сирияда біз шариғатпен өмір сүретін боламыз. Нағыз мұсылман мемлекетін қалыптастырамыз» дейтін. Бірақ ол жақтағы картина мүлде басқаша еді. Ол жерде шариғаттың емес, керісінше, қатыгездік заңы үстем. Карама-қайшылық көп. Мәселен, «ислам мемлекетін құрып отырмаз» дейтін ДАИШ билігіндегілердің өзі мұсылмандардың басын шауып өлтіретін. Әділетсіздіктер көп еді.

КҮЙЕУІНІҢ СОҢЫНАН ЕРДІ

Қантөгіске қарамастан, ланкестер насихат жұмыстарын үзбей жүргізіп отырады. «Біз тура жолда жүрміз» деген бағыттағы түсірілген фильм, роликтерін интернет арқылы тарататын. Листовкаларды үйді-үйге әкеліп тастайтын. Одан қалды, ДАИШ билігіндегілер арнайы дайындап қойған «ұстаздары» болады. Олар бізге тура жолда жүргендігіміз туралы уағыз айтатын. Арасында

Дінге қызығушылығым ерте жастан басталды. Атырауда колледжде оқып жүргенімде құрбы қыздарыммен пәтер жалдап тұратынбыз. Намазды бірге тұрған қыздарым үйретті. Осылайша, мұсылмандығымды намазбен бекіттім. Сирияға кеткенге дейін түрлі шейхтардың уағыздарын интернет арқылы тыңдап жүрдім. Мойындауым керек, өзімнің діни білімім жоқ. Бірақ, араб тілін Мысырда жүргенде үйрендім. Күйеуім Каирде білімін жетілдірген еді. Кейін ол Сирия жеріне Мысырда жүргенде кетіп қалды. Және күйеуім Сирияға кеткен кезде өз басым ол елдегі ахуал туралы білмеген едім. Сондықтан, да оның соңынан ере беріппін...

қолмен жазылған брошюралар таратады. Баска елдердің кітаптарын, ғалымдарын мойындамайтын. «Бесіктен белі шықпаған бала қолына қару ұстады» деген әнгіме де жел сөз емес. Жасы он үшке келген ер балаларды бірден әскери дайындыққа алып кететін. Кей аналар «әлі жас» деп, балаларын әскери дайындыққа бермей де жүрді. Мен ол жакка «жиһад жасау» мақсатында емес, ерімнің шақыруымен кеттім. Сирияға барған сәтте-ақ, маған ол жердегі жағдай бөтен елдегі соғыс сияқты көрінді. Жоғарыда айтқанымдай, біз сияқты шеттен келгендермен идеологиялық жұмыстар жақсы жүргізіліп тұрды. «Сендер хижра (*Отаның тәрк ету — ред.*) жасап келдіңдер. Хижра жасаушылардың барлық күнөсі кешіріледі. Ақиқат жолында өлсең, әр тамшы қаныңмен күнәларын кешіріледі. Жәннатқа кіресіңдер» дегенді жиі айтатын. Ол кезде менің діни ілімім болмаған еді. Сондықтан, тіпті «жиһад» деген ұғымның өзін аса түсіне бермейтінмін.

Сирияға кеткен кезде қызым екі жас шамасында еді. Күйеуім шақырған соң соңынан жүре бердім. Елден кетіп бара жатқанымды қайын сіңлім мен туған әпкем ғана білді. Басқаларынан жасыруға тырыстым. Сол кезде әпкем «барма» деп біраз ақылын айтты. Шешуші сәтте мен ешкімді тыңдамастан кетіп қалдым. Сирияға Қырғызстан арқылы бардым. Күйеуім алдын ала жолсеріктер дайындап қойды. Олармен Қырғызстанның әуежайында кездестім. Әрі қарай жолым сол кісілермен бірге болды. Қырғызстаннан Түркияға өтіп, кейін автокөлікпен жүріп отырып, шекараға жеттік. Сөйтіп біз Сирияның шекарасын заңсыз кесіп өттік.

Ол жердің заңы бойынша көшеде әйелдерге никаб киіп жүру міндеттелетін. Тіпті көздің өзін жауып жүруді парыз ретінде үйрететін. Әр үйде, демек әр әйелде бір-бір қарудан болатын. Оны бізге қорғану үшін деп түсіндіріп жүрді. Сирияның жергілікті халқымен араб тілінде сөйлесетінбіз. Маған олар ДАИШ-тен қорқатындай болып көрінетін. Қазақтар өз арамызда қазақ тілінде сөйлесіп жүрдік.

Бастапқыда балаларымызға арабша білім беріліп жүрді. Кейін балаларымыз мектепке баруды доғарды. Себебі, соғыс қимылдары күшейіп кеткен болатын. Осылай жүргенде күйеуімнің соғыс даласында көз жұмғанын естідім. Қаралы хабарды маған жолдасымның жанында жүрген танысы жеткізді. Мүрдесін телефонның камерасына түсіріп әкеліп көрсетті. Сүйектің қайда қалғанын да білмеймін. Әйтеуір, адам қай жерде опат

ОҚ ПЕН ОТТЫҢ ОРТАСЫНДА

Коллаж: Галия Қасинова

болса, сол жерде жерленеді дегенді еститінмін.

Күйеуім өлгеннен кейін жесір әйелдерге арналған үйде тұрдым. Арада алты ай өткеннен кейін, екінші жолдасым маған әйелдер арқылы құда түсті. Әйелдер алдымен тұрмыс құру туралы ойымның бар-жоғын сұрады. Күйеуге шыққым келмейтінімді айтқанда, «Қазір жағдай қиын. Қорған болатын ер адам керек» деп үгіттей бастады. Сөйтіп куәгерлердің көзінше бір рет кездестік. Содан соң некелестік. Жергілікті жұрт «коди» деп атап кеткен сөт некемізді қиды. Ол — Қырғызстанның азаматы. Ұлты ұйғыр болатын. Арамызда бір ұл бар.

ОРАЛУ

Жесірлер үйінде тұрған уақытымыда ДАИШ территориясынан ұлты шешен әйелдің қашып шыққанын естіген едім. Сұрастыра келе, онымен байланысқа шығудың сәті түсті. Телефон нөміріне хабарласып, көмек сұрадым. Ол кезінде өзін территориядан шығарып жіберген адамдардың бұл іспен айналыспайтындарын айтты. Екінші рет ДАИШ-тің құрамынан шыққысы келетін адамдардың барын естідім. Бірақ оларды іздестіріп таба алмадым. Осылайша, бесінші жыл дегенде үшінші мүмкіндік туды. ДАИШ аумағын тастап, өз еліне кеткісі келетін адамдарды кездестірдім. Олардан көмек сұрадым. Бастапқыда олар менімен сөйлескісі келмеді. Кейін ойлана келе, хабарласатындарын айтты. Арнайы жол бастаушыларды іздестіріп, таптық. Елге кетіп бара жатқанымды екінші жолдасым айтпадым. Қашып кеттім.

MAZASUZ MÝİİS

E-mail: jas_qazaq@mail.ru

www.jasqazaq.kz

Сирияда медициналық жағдай нашар болатын. Дәрі-дәрмектер толық жеткізілмейтін. Балалардың арасында түрлі эпидемиялар болып тұратын. Мысалға, қызылша, шошқа ауруы, сары ауру сияқты эпидемиялық аурулар жиі тіркелетін. Және ауру баладан – балаға жұғу арқылы тез таралатын. Осындайда біз вакцина салынса деп тілейтінбіз. Бірақ, бізге ешкім көмекке келмеді. Осындай аурулар салдарынан жасы өлі бірге толып үлгермеген екі бірдей сәби көз жұмды.

ДАИШ-тің бағындырып отырған территориясы автобуспен жүргенде шамамен қырық минуттық жер болатын. Бірақ, соған қарамастан, оларда күзет қызметі күшті. Шекараның әр тұсында арнайы блог-пост болады. Ол жерден байқатпай өтіп кету мүмкін емес. Жолбастаушылар бізді ДАИШ-тің күзет бекеттерінен жасырын шығарды. Үлкен жүк көліктерінің ішінде сандыққа ұқсас нәрсені орналастырған. Бізді сол сандықтардың ішіне жатқызды. Шамамен ұзындығы екі метр, ені бір метрдей болады. Үлкендер жағы шұдаймыз ғой. Балалар жыламас үшін оларға ұйықтатын дәрі бердік. Бізді байқап қоймас үшін, көліктің ішін сықаған затқа толтырды. ДАИШ-тың территориясынан шыққаннан кейін шөл даламен сегіз сағаттай жол жүрдік. Әрі қарай қандай жолмен жүргенімізді білмеймін. Жол көрсетушінің айтуы бойынша, ДАИШ территориясынан Түркия жеріне жеткенге дейін 150 бекеттен өткен екенбіз. Осының барлығына шамамен жиырма сағатқа жуық уақыт керек болды. Әр бекеттен өткен сайын көлікті тексертуеу үшін, жолсерік барлық тексерушілерге ақша беріп өткен. Сириядан Түркияға жету үшін өз басым 5 мың доллар төледім. Бұл төменгі баға. ДАИШ территориясынан адам алып шығудың құны 15-20 мың долларға дейін көбейе береді. Маған қаражатты елдегі қайын бикем

СІЗ НЕ ДЕЙСІЗ?❧

Мұхиддин ОМАРОВ,
«Шапағат» деструктивті діни ағымдардан жапа шеккендерге көмек орталығының теологы:

КЕЙІПКЕРІМІЗ ДІНДІ ТҮСІНБЕГЕН

Бүгінгі кейіпкеріміз әу бастан псевдосалафизм бағытын ұстанған. Бірақ, әлі күнге дейін сунна мен мәзһабтың айырмашылығын білмейді. Яғни, діни білімі өте төмен. Және оның кезінде отты нүктеге өз өркімен кетуіне де исламның шынайы негіздерін түсінбеуі себеп болған.

Олар «Алланың сипаты бар. Мекені аспан. Алла аспанда аршының үстінде отыр. Түн ортасында аспаннан түсіп, дұғаларды қабыл етеді» деген сенімде жүреді.

Таңқалатыным, жастар намазды үйренеді. Бірақ, мешіт ұстаздарына сұрақ қоймайды. Көз келген мәселені анықтауға тырыспайды. Кеңес үкіметі кезінде Қазақстанда жетпіс мешіт болған еді. Тәуелсіздік жылдарында елімізде үш мыңнан астам мешіт салынды. Он жетіге жуық қарилар медресесі бар. Демек, елімізде толыққанды діни білім алуға барлық мүмкіндік бар. Жастар осы мүмкіндікті пайдаланса деймін.

Салтанат НҰРБЕКОВА,
«Шапағат» деструктивтік діни ағымдардан жапа шеккендерге көмек орталығының психологы:

ОЛ ФАНАТИЗМНІҢ ҚҰРБАНЫ БОЛДЫ

Көз келген дін атын жамылғанға жаңа қосылған жамағатты лидерлер психологиялық қысымға алады. Өздерінен басқаның бәрін «адасқан, көпір» санатына қосып, сананы улайды. Осыдан кейін ұлттық дәстүріне қарсы шығып, Отанына, ата-ана, ағайын, туыс, қоршаған ортаға деген өшпенділік оятады. Өшпенділік сөзімі агрессиялық мінез-құлық тудырады.

Кейіпкеріміз соқыр сенімнің жетегінде болған. Әрі оның Сирия жеріне аттануына жастығы, албырттығы да себеп болса керек. Қазір ол өткен өміріне өкініп отыр.

жіберді. Қазақстандағы құзырлы органдар арқылы келісім болғандықтан, ақша алдымен Түркияға аударылды. Одан әрі Сирияға қаражат жеткізуші делдал іске араласып, ақшаны маған алып келді. Қызметі үшін соманың он пайызын алды.

АЩЫ ШЫНДЫҚ

Шыны керек, әйелдер жағы өз арамызда ДАИШ-тің істеп жүрген тірлігін ашық талқылауға қорқатынбыз. Себебі, оларға ашық қарсылық танытқандарды табан астында атып тастайтын немесе басын кесетін. ДАИШ-тің адасқанын ашық жариялағаны үшін екі қазақ жігітінің дарға асылғанын да естідім. Жанымда болған қыздардың айтуынша, жігіттер Батыс Қазақстан өңірінің тумалары екен. Бір өкініштісі, ланкестік ұйым ата-анасы қайтыс болған балалардан айырылмауға тырысады. Мұндайда балаларды ата-анасының таныстары қамқорлығына алады. Ұйымның қатарында жүргендердің арасында қазақтармен бірге, Сауд Арабиясы, Тунис азаматтары, француздар, дағыстандықтар, шешендер де болды. Үлкендер жасаған қателіктің салдарынан қаншама баланың зардап шегіп, жетім қалғаны белгісіз. Тағы да айтамын, ол жақтағылар дінді ұстанбайды. Олар исламның атын жамылып жүрген кәнігі қылмыскерлер ғана.

Қазір шүкір деймін. Өзімнің еліме оралдым. Дінді ұстануға барлық мүмкіндікті жасап отырған еліміздегі бейбіт өмірдің калірін білсек деймін. Жетіге толған үлкен қызым бірінші сыныпқа барып жүр. Ортаншы қызым төртке толады. Ол мектептің тілашар курсына. Кенже ұлым алты айлық. Енді балаларымның болашағы үшін жұмыс істеп, ел қатарлы өмір сүрсем деймін. Басты арманым да осы. Рас, қазір біздің қолымызда құжатымыз жоқ. Сириядан шыққанымызда Қазақстанның Түркиядағы елшілігі уақытша төлқұжат жасап берген. Сол құжаттармен жүріп жатқан жайымыз бар. Осындай зор қателік жасағаныма қарамастан, елімнің түсіністікпен қабылдап жатқанына шын ризамын».

Кейіпкеріміз ішкі жан сырын осылай ақтарды. Екінші рет тұрмысқа шыққанына қарамастан, кейіпкерімізді марқұм күйеуінің ата-анасы қабылдаған екен. Қазір ол Жылыой ауданында қайын жұртының шаңырағында тұрып жатыр. Адасқан өмірдің ащы шыңдығы осындай...

Баян ЖАНҰЗАКОВА,
Атырау

«Кентау трансформатор зауыты» акционерлік қоғамы Қазақстандағы төменгі және жоғары кернеулі трансформаторлар шығаратын баламасы жоқ бірден-бір кәсіпорын. Іргесі 1959 жылы қаланған зауыт негізінен электромеханикалық жабдық жасайды. Теміржол автоблокировкасын, ОМ 1,25/6-10 және ОМ 0,63/6-10 электрленген орталыққа қуат беретін трансформаторлар, жиынтық трансформаторлар бекеттерін, НТМИ-10 типті өлшеуіш трансформаторларын, ОМП 4/6-10, ОМП 10/6-10 газ желісін катодтық қорғау құрылысына қуат беретін трансформаторлар, мұнай-газ желісін қорғауға арналған тиристорлы өзгертіштер, қалалардағы электр кабельдерін қорғайтын қуаты 10 кВт доғалы реакторлар және бір фазалық құрғақ өлшеуіш трансформаторлар шығарып келеді.

Қазақстандағы трансформатор шығаратын бірегей кәсіпорын жылдан-жылға жұмыс тиімділігі мен үдемелігін арттыра түсуде. Жана техникамен жарактандыруға және жана өнім шығаруға зауыт басшылығы әрдайым басымдық береді. Зауыт кешегі күннің өлшемімен жүруді бүгінде мүлдем ұмытқан. Мұнда жана көзқарас, адамдардың өзгермекке, білмекке деген ынта-жігерін анық байқайсыз. «Кентау трансформатор зауыты» АҚ басқарма төрағасы Хайрулла Қожабаев оқыған-тоқығаны көп, ізденімпаз жан екенін алғаш танысқанда-ақ байқатты. Оның өз жұмысына деген сүйіспеншілігі, жұмысшылармен қарым-қатынасы, ізеттілігі мен ашықтығы бірден байқалады. Ол ә дегеннен-ақ біздің не үшін келгенімізді сұрап білгеннен соң, жалпы аланы 17,4 гектар аумақты алып жатқан алып өндіріс ошағының тыныс-тіршілігімен таныстыруды бастап кетті. Басимызға сақтық үшін каска киген біз алып та кең зауыт аумағын едеуір уақыт аралап шықтық. Мұнда 1300 адам еңбек етеді. Бұдан тыс дуальды оқыту тәжірибесінде жүрген Кентау политехникалық колледжінің 716 студенті, Қожа Ахмет Яссауи атындағы қазақ-түрік университетінің 380 студенті, барлығы жиналғанда бұл жер хан базарындай кайнап жатыр. Мұнда трансформатордың неше атасын көруге болады. Көлемі шағын жәшіктей түрінен бастап, үлкендігі үйдей трансформаторларды көргенде, тіпті қайран қалдық! Оларды құрастырып шығарудың өзіне едеуір білім мен күш кететініне күмән болмаса керек. Бір ерекшелігі — мұнда еңбек ететіндердің барлығы да тәртіп деген ұлы күшке бас иеді, бірін-бірі сыйлай, құрметтей біледі. Ең бастысы — зауыт олардың екінші үйі. Қандай да бір құрмеуі қиын мәселені де олар бірігіп шешеді. Жұмысшы-қызметкерлер жұмыс орындарын мұнтаздай таза ұстауға үйренген. Ұжымның сүттей ұйып, бір кісінің

баласындай жұмыс істеп жатқаны бізді сүйсіндірді. Мұнда электр қозғалтқыштар, генераторлар, трансформаторлар шығарудың мыңдаған әдіс-тәсілі бар. Кай аппараттың, болмаса құрылғының, орағыштар мен токарлық станоктардың, дәнекерлеуші, біріктіруші, түрлі сымдар мен қораптарды жасайтын технологиялардың жанына барсаңыз, мамандардың кірпік қақпай өз ісін мұқият қадағалап тұрғанын көресіз. Япырай, ұмынадай ынтымағы жарасқан ұйымның ортасында жүру

бір бақыт қой деп еріксіз ырза боласыз. Өндіріс орталығының басшысы Хайрулла Байділдәулы «Электр машиналары —бұл әлемдік инженерлік ой мен техникалық жетістіктің, шетелдік және отандық тәжірибенің синтезі мен нақты интеграциясы. Мұндай трансформаторларды жасау жоғары технологиялық импорттық жабдықтар мен технологияларсыз қиынға соғар еді. Жана типті трансформатордың пішіп-кесу жұмысы SOENEN фирмасының автоматтандырылған желісінде жүзеге асырылады. Орамдарды дайындау «L.A.E.» фирмасының автоматты бағдарламаланған орау станоктарында жасалды. Металл бөлшектер швейцариялық Bystronic Laser AG лазерлік қондырғысында кесілді. MAIER фирмасының вакуумды-кептіру пешінде кептірілді. Осы ірі габаритті трансформатор жасаудың қиын технологиялық процесінің кішкене ғана бөлшегі. КТЗ жакында электровоздарға арналған жылжымалы трансформатор жасап шығарды. Мұның бір ерекшелігі, өзiрге ешқандай елдiн өндiрiсiнде жоқ. Сондықтан, айрықша трансформаторға бiрiншi болып Ресей тапсырыс берiптi. Алғашқы үлгi нұсқасы сынақтан ойдағыдай өттi»,— делi бiзге.

Бір цехта орау станоктары тұр. Ондағы жігіттер өз істерінің нағыз маманына айналған. Ал, тағы бір цехтағы құрылғылар түгелдей шетелдерден алдырылған. Жана технологияны мамандар тез менгеріп алыпты.

Шын мәнінде, зауыт бүгінде инновациялар локомотиві, заманауи талапқа сай механикаландырылған алып кәсіпорын. Өнім көлемін арттыру, трансформаторлардың, реакторлардың, генераторлардың жана түрлерін игеру қажеттілігіне орай жана цехтар салынған. Сондықтан да мұнда еңбек өнімділігі жоғары. Зауытқа қажет кей бөлшектер шетелдерден тасымалданады екен. Мәселен, Липецк, Череповец, Екатеринбург, Славянск, тағы басқа да қалалардан қажетгі бұйымдар сатып алады. Бүгінде олар отандық өндірушілерден сым орамдарын, орама қағаздарын сатып алады. Сол отандық шикізаттардан заманауи қондырғыларда дайын өнім жасайды. Жоғарыда біз үлкендігі үйдей деп суреттеген трансформаторлар бір қаланың барлық ауданын тұрақты электр қуатымен қамтамасыз ете алады. Тағы бір ерекшелігі — ТРДН трансформаторының барлық бөлшектері осы зауыттың өзінде өндіріледі екен.

Кентау трансформатор зауытының өнімдері шетел нарығына шыққалы жарты ғасырдан астам уақыт өткен. Осы аралықта зауыт өнімдері Ресейге, Өзбекстанға, Тәжікстанға, Түрікменстанға, Қырғызстанға, Иранға, Әзербайжанға, Белоруссияға, Украинаға, Грузияға, Арменияға,

Кентаудан көптеп алады. Ал кентаулықтар Ресей нарығына 1000 дана трансформатор шығармақ. Кентау трансформатор зауытының өнімін еліміздегі «ҚазМұнайГаз», «Қазақстан темір жолы», «ҚазТранс Ойл», «Кеог», «ҚазақАлтын», «Қазцинк»,» «Арселор Миттал Темиртау», «Қаражанбасмұнай», «Қазакмыс», «Манғыстаумұнайгаз», «Петро Қазақстан Құмкөл Ресорсиз», «Ақтөбемұнайгаз», «Қаз Энерго Снаб Сервис», «Евразия энергетика корпорациясы», «Өзенмұнайгаз», «АлатауЖарық компаниясы» тағы басқа да толып жатқан өнеркәсіп орындарына өз өнімдерін саудалайды.

оқу орындарында оқып жатыр. Зауытта шеберлік сабақтары жиі өтіп тұрады. Бұдан тыс тестілеу, тренингтер, конференциялар мамандардың біліктіліктерін арттырып отыратынына дау болмаса керек. Мамандардың біліктілігін арттыру мақсатында оларды шетелдердегі конференцияларға жіберіп тұру да ұмыт қалмаған. Сонымен бірге, зауыт жұмысшылары әр аптада кешкі сағат 5 пен 7-інін арасында ағылшын тілін оқиды. Оған 100 жұмысшы қатысады. Оқу тегін. Мемлекет экспорттаушыларға қолдау көрсету бағдарламасы шеңберінде кәсіпорын зауыт

өзінен байқаған кемшілікті, оны жою жолдарын айтсаңыз да болады. Түптеп келгенде, мұның барлығы да өндіріс қуаттылығын, ұжым ынтымағын арттыру үшін жасалған амалдар. Ол өз жемісін беріп те келеді.

Зауытта теміржол тұйығы бар. Осында бірнеше жүк вагондары қантарулы тұр. Сөйтсек, үлкен ыдыстарда трансформаторға қажетті сұйықтық сақтаулы тұр екен. Яғни зауыт бұл жағынан да тапшылық көрмейді деген сөз.

Зауыт ішін аралап келгеннен кейін, біз өндіріс орталығының төрағасынан экономикалық көрсеткіштер жайында сұрадық. Хайрулла Байділдәулы іркілген жоқ. Зауытта айына 2 миллиард 200 миллион теңгенің өнімі өндіріледі. Зауыт басшылығы оның көлемін алдағы жылдан бастап 3 миллиард теңгеге көтеруді жоспарлап отыр. Мұнда трансформатордың 400-ден астам түрі шығарылады. Соңғы 4 жылда жоспар үнемі 35-40 пайызға асыра орындалып келеді. Кәсіпорын энергетика саласында түрлі қосалқы бөлшектер де шығарады. Соның ішінде орта және жоғары кернеулі құрылғылар жасайды. Зауыт жылына 20000 дана трансформатор шығаруға қауқарлы. Жылына 25-27 миллиард теңгенің өнімін өндіре алады. Ал, жергілікті бюджетке былтұр 1,5 миллиард теңге салық төлепті. Биыл одан көп болмаса, кемімейді, — дейді зауыт басшылары.

Қазіргі таңда зауытқа келіп түскен тапсырыстың есебіне жету мүмкін емес. Үш айға жететін тапсырыс қазір өндірісте қауырт жасалып жатыр. Айына 1000 әртүрлі трансформатор шығарғанның өзінде олар жана жылға дейін бір күн де

ТРАНСФОРМАТОР ҚУАТЫ

Шындап келгенде, Қазақстанда трансформатор сататын шетелдік компаниялар жеткілікті көрінеді. Сондықтан трансформатор бағасы әрқашан да бәсекелестік жағдайында болуы заңды. Осыған орай, зауыт басшылығы мониторинг жасап тұрады. Сатып алушыларға мүмкіндігінше жеңілдіктер қарастырады. Кентау трансформатор зауытының басты ерекшелігі — өнімдерін заманауи қондырғылар негізінде жасап шығарады. Зауыт Қазақстан тарихында тұңғыш рет салмағы 110 тонна, кернеуі 110 кВ, қуаты 63000 кВА электрлі машиналардың сериялы өндірісін жолға қойды. Демек, қазақстандық электр энергиясы саласының жана дәуірі басталды. Осындай қуаты теңдессіз алып құрылғы шығару Кентау трансформатор зауытының үлкен жеңісі!

Іс тегігін қашан да мамандар шешеді. Білікті мамандар бар жерде өнімділік те жоғары. Сондықтан зауыт басшылығы мамандар даярлау жағына әрдайым баса көңіл бөледі. Жоғарыда біз университет пен колледждің студенттері осында келіп, білімін ұштап жатқанын айтып өттік. Олар білімнің 40 пайызын теория жүзінде, 60 пайызын өндірістік тәжірибе арқылы алады. Сөз жоқ, қолмен ұстап, көзбен көрген қай нәрсе де ұмытылмайды әрі болашақ маманның біліктілігін, есте

сақтау қабілетін жоғарылатады. Зауыт басшылығы озат оқитын 50 студентке 30 мың теңгеден шәкіртақы тағайындапты. Қазан айынан бастап оның мөлшерін 40 мың теңгеге жеткізбек. Университеттің робототехника және компьютер графикасы факультетіне заманауи зертхана сатып беріпті. Ұлттық технологиялық даму агенттігімен келісе отырып, студенттерге 200 миллион теңгедей грант бөлінген. Зауыттың арнайы бөлдірген қаржысына 30 студент Ресей, Украина, Қытай елдеріндегі жоғары

мамандарын шетелдерде оқытуға және жарнама жасау мәселесіне көмектесіп келеді. Еліміздегі электр энергиясы саласын дамытуға елеулі үлес қосып келе жатқан кәсіпорынға мемлекеттік бағдарлама шеңберінде көп көмек көрсетіліпті. Яғни зауыт қаржылай қолдау алып, толықтай заманауи құрылғылармен жабдықталған. Нақтырағы, «Бәйтерек» ұлттық басқарушы холдингі экономиканың шикізаттық емес саласындағы орта бизнес көшбасшылары саналатын компанияларды қолдау мақсатында құрған «Ұлттық чемпиондар» бағдарламасына осы зауыт та қатысқан. Сондай-ақ Кентау трансфорт зауыты мемлекеттік бағдарламамен «Қазкоммерцбанктен» 1 миллиард теңге көлемінде несие алыпты. Бүгінде зауыт ол несиені жауып болды. Сол қаржыға алынған керекті құрал-жабдықтар, қондырғылар қазір жана үлгідегі трансформаторлар шығарып жатыр. Болашақта зауытта роботтар жұмыс істей бастайды. Бұл орайда Жапония мемлекетімен арнайы келісімшарт түзілген.

Жапония демекші, зауытта осы елдің басқару жүйесі енгізілгеніне биыл төртінші жыл. Мұнда басшы екенмін деп орындық арқалығына сүйеніп, қалғып-мүлгіп отыра алмайсыз. Жұмысшылардың барлығына төраға есігі айқара ашық. Тіпті, мұнда жұмысшы төрағаға тапсырма бере алады. Хайрулла Байділдәулы «Жұмысшылар төрағаға емес, керісінше төраға жұмысшыларға қызмет көрсетуі тиіс. Міне, сонда ғана ортада нағыз түсінушілік қалыптасады» — делі бізге.

Зауытта Жапонияның Кайдзен жүйесі кеңімен қолданылады. Төраға осы жүйені меңгеру үшін Жапонияға барып, арнайы оқып келгенін айтып берді. Кайдзен дегеннің өзі қазақшалағанда өзгеріс, жақсылық деген екі сөздің қосымшасынан шыққан. Демек, жақсылыққа өзгер деп отыр ғой. Бірінші өзін өзгеруге тиіссін. Содан соң отбасың жақсылыққа бейімделе бастайды. Осы өнегелі ісінді ұжымға көрсетесін. Ұжым көпке танытады. Демек, бұл қоғамның өзгеруіне өкелетін алтын арқау.

Зауытта 18 сапа үйірмесі жұмыс істейді. Әр үйірмеде 10 адамнан бар. Сол 180 адам апталық жиында бір-бір ұсыныстан әкелуі тиіс. Күн сайын бір ұсыныс таба беретін адам басы робот емес. Мұндай жағдайда

дем ала алмайды. Тіпті, жұмысты екі ауысымда жүргізуі де мүмкін. Бірақ, бұл қиындықтан олар қашпайды. Өйткені, жұмыс қай заманда да адамды өсіреді, ширатады. Міне, осы тұрғыдан алып қарағанда, алып өндіріс ошағының өршіл өрендері анау-мынау қиындықтарыңызға қыңқ етпейді.

Зауыттағы жұмысшылардың 60 пайызы 30 жасқа дейінгілер. 20 пайызы 40 жастағылар. Осының өзінен зауытта жалынды жастар қалыптасып келе жатқанын аңғарасыз. Олардың еңбекке, ертендеріне деген сенімі басым. Ал, сенім бар жерде серпіліс бар, табыс бар. Осыны білетін зауыт басшылары жастарды жана кәсіпке баулуда соны ізденістерге, бетбұрыстарға батыл қадамдар жасауда.

Зауыттың жобалау институты жұмыс істейді. Ғылым мен өндірісті байланыстыра жүргізудің арқасында жана көкжиектерге жол ашпақ. Институтта түрлі жана жоба жасалады екен. Мұнда да терең ойлы ізденімпаз жастар жұмыс істейді.

Тағы бір айта кетерлігі, зауыт басшылары жұмыс ауқымы мен шетел нарығына шығудың даңғыл жолын кенейте түсуді жігі ойластырған. Осы мақсатта Орал, Шымкент, Петропавл қалаларында зауыттың еншілес бөлімдері салынып жатыр. Кентауда жасалған трансформатордың түрлі бөлшектері аталған қалалардағы кәсіпорындарда құрастырылады. Одан әрі тапсырыс берушілерге жөнелтіледі.

Импорт алмастыру саясаты жағынан үлкен бәсекелестікке қол жеткізген зауыттың ішкімді қадамы сүйсіндірмей қоймайды. Отандық өнімнің шетелдерде үлкен сұраныстарға ие болуы біз үшін қашан да қуаныш әрі мақтаныш. Осы тұрғыда Кентау трансформатор зауытының ертені бүгінгіден де жарқын екеніне ешкім дау тудыра алмаса керек.

Кентау кентінен ұзағанда қою қараңғылық тұмшалай бастаған еді. Артта қалып бара жатқан өндірісті қала түн пердесін түріп тастап, күндізгідей жарқырап тұрды.

Мұнда еліміздегі бірегей әрі баламасы жоқ қуатты акционерлік қоғам-зауыт бар. Онда Отанын, туған жерін сүйген, ертеңінен үлкен үміт күтетін еңбеккерлер бар.

Сабырбек ОЛЖАБАЙ,
*Кентау қаласы,
Түркістан облысы*

Қабырғалы Қаратаудың қалың қойнауы тұнып тұрған қазына. Әрбір тасы мен тау жынысы білген адамға таптырмас байлық. Менделеев кестесіндегі барлық элемент біздің елде бар екені әлдеқашан дәлелденген. Сонда да, біз біле бермейтін элементтер көп болып шықты. Оның өзі қарт Қаратаудың қойнауынан табылып отыр. Сондай сирек өнімді өндіруші кәсіпорынның бірі – «Восток-Минерал» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі.

Зауытқа қалалық кәсіпкерлік бөлімінің бас маманы Ерлан Мырзатай екеуіміз түс әлетінде келдік. Тоқырау жылдары қараусыз қалған өндіріс ошағы тонауға түсіпті. Иесіз қалған жағдайы да бар. Алайда, замана көші түзеле бастағанда қирандыға айнала бастаған ғимаратты іскер азаматтар сатып алған. Қолының икемі бар, қазіргі заман талабына сай жұмыс істей білетін олар бүгінгі рынокқа не керек екенін зерттеп көргенде, барит өнімдеріне сұраныстың аса жоғары екенін білген. Білген де өндіріс ошағын ашуға бел байлапты. Ұзақ

БАҒААЛЫ БАРИТ ӨНДІРЕДІ

жыл қараусыз қалған ғимараттарды қалпына келтіру шын мәнінде оңай болмапты. Ұрланған, қираған есік, терезелердің өзін орнына қоюға қыруар қаржы жұмсалған. Әрине, қазіргі кәсіпкерлер қаржыны желге ұшырмайды. Бүгінгі жұмсалған бір теңгенің ертең екі теңге болып қайтарын білгеннен соң ғана іске кіріседі. Серіктестік жетекшісі бір шоқып, екі қарау керектігін нарық әлеміне енген соң жақсы түйсінген.

Жаңа өндіріс ошағын ашу үшін 150 миллион теңге инвестиция салыныпты. Өндіріс орнын қалпына келтіруге 100 миллион теңге қаржы жұмсалған.

Сайып келгенде, Кентау қаласындағы «Восток-Минерал» ЖШС өндіретін барит өнімдері ТМД елдерінде тіптен жоқ деуге болады. Бұл қазақы жалпақ тілмен айтқанда өте ауыр құм. Оның басқа құмдардан ерекшелігі – рентген сәулесін өткізбейді. Кешегі СССР кезінде мұндай құмды Ираннан тасыған. Барит өнімдері негізінен мұнай, газ өндіру саласында таптырмайтын шикізат. Оны бұрғылау жұмыстары кезінде қолданады.

Серіктестік басшысы Серік Жусанбаев кен орындарындағы ауыр құмның тиімділігіне көз жеткізген соң, осы жұмысқа құлшына кіріскендерін айтып өтті. Біз одан «Лазер, рентген сәулесін өткізбейтін құм мұнай, газ өндіру саласына не үшін керек?» – деп сұрадық.

Серік Жусанбаев «Бұрғылау кезінде бұрғы жердің терең қыртыстарын тесіп өтетіні белгілі. Керекті нүктеге жеткенге дейін жер қабаттарында түрлі улы газ, басқа да зиянды элементтер кездесуі бек мүмкін. Олар бұрғының жан-жағынан саңылау тауып жоғары көтеріледі. Сонда жер бетінде тұрған бұрғышы тереңнен шыққан газға, лазер сәулесіне немесе басқа да улы метальға уланып қалуы заңдылық қой. Міне, барит өнімдері сол саңылауларды бітеп отыру үшін қолданылады. Ауыр құмды бұрғылау кезінде жарылыс болмау үшін де пайдаланады. Ауыр құмды, сондай-ақ құрылыс жұмыстарына да қолданады. Айталық, аурухана, емханаларды саларда рентген тұратын бөлмелерді осы барит құмымен сыйлайды. Сонда сыртқа рентген сәулесі шашырамайды», – деп түсіндірді.

Япырай, кезінде мұндай құмды сонау Ираннан тасымалдаса, шынында да, оның құнды болғаны ғой. Бірақ, сол тұста тап осы шикізаттың өз жерімізде бар екенін білмеген бе? Бәлкім, алтын, күміс, қорғасын, жез сияқты өндіріске аса керекті қорытпалар іздестіріп жүргенде, табанымыздың астында жатқан барит көзге түспеді ме екен? Бүгінде елімізде уранның бай қоры бар екені мемлекеттік құпия болудан қалды емес пе. Бәлкім, кенестік идеология елімізде бариттің мол қоры бар екенін жасырған шығар? Қалай дегенде де бүгінде бүкіл ТМД елдері бойынша таптырта бермейтін барит өнімдері бізде мол екені мақтанш сезімін тудырады. Оны сыр, фосфор өндірісінде де молынан пайдаланады екен.

Қазір «Восток-Минерал» ЖШС бариттің «КБ-3» деген маркасын өндіреді. Тиісті қоспалар қосып, оның сапасын арттырады. Кәсіпорында баритті басқа қоспалардан ажырататын, өңдейтін техникалар баршылық. Біз өндіріс орнымен танысып шықтық. Барит өнімдерін басқа қоспалардан ажырататын, ұнтақтайтын, майдалайтын, сондай-ақ өңдейтін технологиялар толық қуатында жұмыс істеп тұр. Мамандардың өз істеріне төселгені анық байқалады. Олардың біреуі дайын өнімді арнайы аппаратпен қаптап жатыр. Енді біреулері шикізатты өңдеу, басқа қоспалардан ажырату техникасының жұмысын бақылауда. Әйтеуір бос тұрған маман көрмедік.

Маман демекші, мұндағылардың барлығы да жергілікті тұрғындар. Олар кешегі тау-кен өндіру жұмыстары дүрлідеп тұрған кезде осындағы зауыт, комбинаттарда жұмыс істеп төселгендер. Ал, кейіннен келгендері Кентау политехникалық колледжін бітіргендер.

Жоба құны 138,4 миллион теңге болатын бұл кәсіпорын жаңа технологиямен жұмысын бастапты.

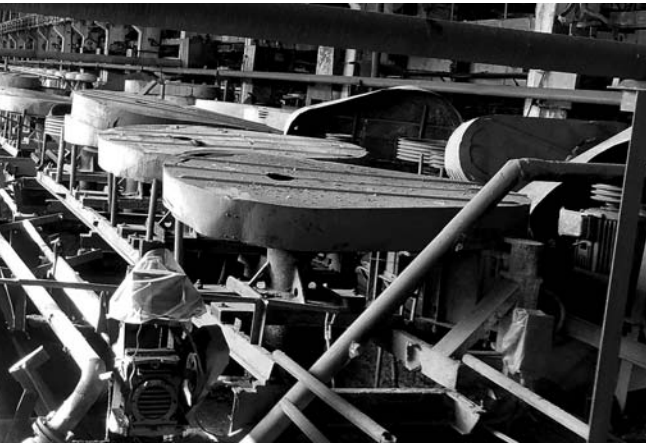
Олар өндірген өнімге алғашқы күндерден-ақ сұраныс көбейген. Қазақстан бойынша жылына 200 мың тонна барит өнімдері кәдеге жаратылады екен. Қазір мұнда айына 3 мың тонна барит өндіріледі. Дайын өнім Қызылорда, Ақтөбе облыстарына жөнелтілуде. Сонымен қатар, Түркіменстан, Өзбекстан, Қытай мемлекеттері қалап отыр. Қытай мен Өзбекстан мемлекеттері 2 мың тонна баритке тапсырыс беріп үлгеріпті. Олардың алғашқы легі жөнелтіле де бастапты. Жалпы, кәсіпорын басшылары барит өнімдерінің 80 пайызын экспорттауды көздеп отыр. Сонымен қатар,

барит өнімдерінің көлемін жылына 50 мың тоннаға жеткізуді көздеуде.

Серіктестік жылына 250 миллион теңгенің өнімін шығаруға қауқарлы. Жергілікті бюджетке жыл сайын 5-6 миллион теңге шамасында салық құяды. Бүгінде мұнда 90 адам тұрақты жұмыспен

қамтылған. Олардың айлық еңбекақысы шамамен 70-80 мың теңгеден айналууда.

Серіктестік жетекшісі Серік Жусанбаев «Жыл соңына дейін кемінде 40 мың тонна барит өнімдерін өндіреміз. Екі жылға жететін шикізат қорымыз бар. Оны өңдеп сатып болған соң Ақсай деген жерден кен орнын анықтап отырмыз. Демек, шикізат қоры жеткілікті. Алдағы уақыттарда бізге келушілер, өнімімізді сұраушылар көп болады деп сенеміз.

Айтпақшы, кәсіпорын қыстың қытымыр аязында жұмысын амалсыз тоқтатады. Өйткені, баритті тек мұздай сумен шайқап алуға болады. Ал, аязды күндері су қатып қалады. Мұндай күндері жұмысшыларымыз тынығады. Еесіне, айлық жалақылары үзілмейді», – дейді.

Құны қымбат құм қаптарға салынып, арнайы желі үстімен сырғып отырып, қоймаға жөнелтіліп жатты. Құрылыстарға құмның аса қажет екенін бәріміз де жақсы білеміз. Бірақ, барит сынды бұрғылау және құрылыс жұмыстарына өте қажет те қымбат құмды алғаш көруіміз. Қазақстаннан басқа жерде кездесе бермейтін аса зәру құм. Зәру де болса ауыр, құнды құм. Бұл кенді Кентаудағы бағалы барит.

Адам баласы дүние есігін ашқаннан-ақ ағарғанға аңсары ауады. Бесікте жатып анасының ақ нәрін емген нәресте есейе келе сүт, айран, қымыз, қымыранды сүйіп ішеді. Негізінен ағарған қазақтың өлімсақтан бергі сүйікті асы. Оны бүгін де тұтынушылар көп. Сүтсіз шай ішпейтін аталарымыз бен әжелеріміз ағарғанның адам ағзасына қаншалықты пайдалы екенін айтып отырады.

СҮТ ИІСІ

Міне, тұтынушылардың осы сұранысын дер кезінде өтеп отырған бірегей кәсіпорындардың бірі – «Сайрам Сүт» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі. Ол Түркістан облысының Сайрам ауданына қарасты Қарасу ауылында орналасқан. 2014 жылдың тамыз айынан бастап жұмыс істеген кәсіпорын сүт өнімдерін өңдеу жөнінде бүгінде едәуір тәжірибе жинаған. Мұнда сүт, айран, қаймақ, құрт, сыр, сулугуни, сарымай, сүзбе, ірімшік тағы басқа өнімдер шығарылады. Жалпы, мұнда 25 түрлі сүт өнімдері тұтынушыларына жол тартады. Қазіргі таңда кәсіпорында тәулігіне 8 тонна сүт өнімі өндіріледі. Ал шикізат қоры мол болса, зауыт тәулігіне 20 тоннаға дейін өнім шығаруға қауқарлы.

Рас, бір жылдары зауыт тәулігіне 17-20 тоннаға дейін сүт өнімін шығарып тұрды. Былтыр зауытта күрделі жөндеу жұмыстары

«Даму» қоры арқылы 270 миллион теңге көлемінде жеңілдетілген несие алыпты. Осы қаржының бір бөлігіне Ресейден жаңа қондырғы сатып алған. Қазіргі таңда кәсіпорын ішкі нарықтың 30 пайызын қамтамасыз етеді. Кәсіпорынның дайын өнімдері Түркістан, Шымкент, Кентау, Сарыағаш қалалары мен Төле би аудандарында сатылуда. Зауытқа қажет сүт осы төңіректегі фермерлерден, жеке тұлғалардан, Төле би, Түркібасы, Қазығұрт сияқты жақын аудан тұрғындарынан қабылданады екен.

Мұндағы өнімдер экологиялық жағынан таза. Өнімдерге ешқандай да қоспа қосылмайды. Дайын өнім сауда орындарына уақтылы жеткізіледі. Өйткені, кей өнімдердің жарамдылығы жеті тәулік қана. Ал, сарымайдың сақталу мерзімі 30 күн. Солай бола тұра, өнімдер сауда сөрелерінде жатып қалмайды. Демек, өнімдерге сұраныс жоғары.

жүргізілді. Соған байланысты мұнда 7-8 ай бойына жұмыс тоқтап тұрды. Дегенмен, бұл кәсіпорын тоқырады деген сөз емес. Қайта кейбір сүт өңдеу технологиялары жанартылып, өнім сапасы жақсара түсті. Араға аз ғана уақыт салып жұмысын қайта бастаған кәсіпорын тапсырыс берушілерді жаңадан жинауға кірісті. Егер тапсырыс берушілер көбейіп жатса, серіктестік өнім көлемін бұдан да ары ұлғайтуға қауқарлы.

«Сайрам Сүт» ЖШС басшысы Нұржан Жамалбеков бізді жұмыс ырғағымен таныстырды. Негізінен біз дайын өнімді тұтынғанды жақсы білгенімізбен, оның жасалу жолдарын жақсы білмейміз. Бұрынғыдай сүт шайқап, май алатын заман келмеске кеткен. Күбі пісіп жатқан да жан көрмейсіз. Мұның барлығын ақылды техникалар мінсіз атқарады. Технологтар міндеті аппараттардың жұмысын бақылау ғана. Баяғыда әжелеріміздің құртты сөрелерге немесе үй төбелеріне жаятыны еске түседі осындайда. Менің шешем сепараторды зыр айналдырып отырушы еді. Оның бір қалқаншасынан қаймақ сауылдап төгіле бастағанда қолымызбен іліп алып, ауызымызға салатынбыз. Мына жерде де сепаратордың неше түрлісі жұмыс істеп тұр. Бірақ барлығы электр қуатымен бірқалыпты үн шығара іске қосылған. Ал, құрт, ірімшік сүзбе жасаудың мұндағы технологиясы бөлек. Құрттар бір пішінде аппақ болып төгіліп түседі. Оларды арнайы ыдысқа салмағына сай бөліп-бөліп салып, тиісті орынға

«Сайрам Сүт» ЖШС басшысы Нұржан Жамалбеков «Өнімдерімізді балабақшаларына, ірі сауда орындарына өткіземіз. Алдағы уақыттарда «Манкент», «Сарыағаш» шипажайлары мен мектептерге өткізбек ойымызда бар. Одан артылып бара жатсақ, жақын шетелдерге де өз өнімдерімізді экспорттайтын боламыз. Әзірге, Қырғызстан, Тәжікстан елдерімен байланыс жасаудамыз», – дейді.

Бүгінде кәсіпорында қырыққа жуық адам жұмыс істейді. Олардың айлық еңбекақылары жетпіс-сексен мың теңге шамасында. Жыл сайын 20-25 миллион теңгенің өнімін өндіретін кәсіпорын жергілікті бюджет қоржынына да қомақты қаржы аударады. Бұдан тыс мекеме басшылары аудандағы қайырымдылық шараларынан тыс қалып көрген емес. Тұрмыс жағдайы төмен отбасыларына, олардың балаларына қол ұшын созып тұрады.

Айта кетелік, «Сайрам Сүт» ЖШС өнімдері сапа жөнінен бірнеше мәрте түрлі марапаттауларға ие болған. Соның ішінде «Алтын көшбасшы», «Жыл таңдауы», «Ең үздік жыл кәсіпкері» номинациялары бойынша марапатталған. Солардың арасында Қазақстан Президентінің Алғыс хатын ерекше бағалайды.

Сүттің иісі. Дүниеде бұдан артық жұпар иіс табу қиын. Сондықтан цех ішінде бөгейіңкіреп қалдық. Ақты кадрлеген халықпыз ғой, ақтан асқан ас жоқ.

Бетті дайындаған
Сабырбек ОЛЖАБАЙ,
Түркістан облысы

www.jasqazaq.kz

E-mail:

jas_qazaq@mail.ru

Екі өкпемді қолыма алып келіп едім, бірақ бәрі де өзім ойлағандай болмады. «Оу, мен оны жеті айдан бері білемін, сонда жеті айлық махаббатымның жеті күнде быт-шыты шыққаны ма? Бес минутте соған көзім жетті. Иә, солай боп тұр. Курстағы ең қытымыр Бекәшірдің айтқаны келді. Ол осы сөзді бірінші курс басталғанда-ақ тыжырынып тұрып айтып еді: «Қыздарға сенуге болмайды, олар көбіне алдап кетеді» деді студенттік өмірдің қызығы мен шыжығы қатар басталған алғашқы күндердің бірінде. «Қимаймын, оны басқа жанға қиғым келмейді. Ал, енді мынаусы не? Қыз деген сөзінде тұру керек емес пе? Төмен етек еркекке қарағанда екі есе ұяң әрі тәртіпті болу керек емес пе?!»

Тауда танысқан бетте бірден киноға шақырдым. Өйткені, бір көргеннен ұнады. Қысық көзі күлімдеп қарағанда сол жақтан белгісіз бір нұр төгіліп тұрғандай көрінді. «Таптым, теңімді таптым» дедім бірден. Адам сүйіп тұрғанда ешкіммен ақылдаспайды екен. Достарыма да айтпастан бірден киноға шақырдым. Үш жыл оқыған астанада ешкімді ұнатпап едім, бір күнде ток соккандай теңселіп қалдым. Өзі қарапайым киінеді, не айтсаң да күлімдеп жауап береді. Бірақ, дәл қазір сол Бекәшірдің бірінші курста айтқаны есіме түсе береді: «Күліп тұрған қыздың иі жұмсақ болады, олар айналдырсаң тез көнеді» деп еді. — Алдап кетуі де оп-оңай» деген ұрғашыға деген жеккөрініш сезіммен бөлмедегі әңгіме махаббат тақырыбына ойысқанда. Әйтеуір танысқан бойда киноға шақырып едім, қарсылық білдірмеді. «Он бір үміт» деген футболшылар туралы кинодан қайтып келе жатқанда жеңіле беретін өзіміздің «Қайратты» мысалға келтіріп едім, «Футболдан хабарын бар екенін білдік» деп бетімді қайтарып тастады. Жүрегім зу ете қалды. Сосын: «Қайратым» деп мен жүрмін, Қайрат қылмай сен жүрсін» деп күбір-күбір еткенімде, «Бұл Әбділда Тәжібаевтың өлеңі ғой» деді күлімсірей қарап. Тауып айтқан сөзі жаныма жағып кетті. Бұрынғыдан бетер жақсы көріп кеттім. «Қайрат» жеңілсе жеңілсін, екеуміз аман болайықшы» дедім іштей өзімді қатайтып. Бірінші рет қызды үйіне шығарып салдым. Киноға кірерде бір торт пен кисель ап бердім. Торт дегенді қызға серік боп алғаш рет жедім. Дүниедегі ең тәтті тағам осы шығар. Кисель дегенді іше алмадым.

Желімдей созылып, тамағыма тұрып қалды. Қызға сөйлейтін қоныр даусымнан әп-сәтте айырылдым. Иә, өмірде екі тәтті қатар тұра алмайды екен... Сонан апта сайын кездесіп тұрдық. Әлі сүйіскен жоқпыз, сүйіспек түгілі саусағымды созып қолынан ұстаған емеспін. Енді олар педагогикалық тәжірибеден өтуге бір айға Ұзынағаш қыстағына кетті. Болашақ ұстаз, ағылшын тілінің мұғалімі ғой. Барған бетте аман-есен жеткенін, мекен-жайын айтып хат жазып жіберіпті. Бұған дән риза болдым. Біздің де қысқы сессия алдындағы зачет-сынағымыз басталды. Ертең «Фотодело» деген пәннен сынақ тапсырам. Өмірдің шырт еткен бір көрінісін сабақ қып... Осы журфакта да оқитын сабақ шамалы ғой. Бірақ, мәселе сабақта емес, суретті қалай шығаруда. Түсіруің түсіресің, оны тастай қаранғы бөлмеде отырып, әртүрлі құрал-жабдықты пайдаланып шығару оңай емес. Жалпы, сурет шығару деген әркімнің қолынан келе бермейтін қиын өнер. Өмірдің шырт еткен көрінісін қараңғыдан жарыққа амалдап алып шығу ептінің ептісі ғана атқара алар іс. Өзім де қазір қараңғыдан жарыққа жақындап қалған сияқтымын. Осыдан түп-тура төрт сағат немесе 240 минут бұрын Дарияны ойлағанда көкірек тұсым зу ете қалды да, бірден автовокзалдан автобуска отырып, Ұзынағашқа тартып кеттім. Ертеңге дейін әйтеуір үлгерермін, «Фотоделодан» құлап қалмаспын. Ұзынағашқа келген бетте Сүйінбай көшесі, 7-ші үйді сұрастырып жүріп тез-ақ тауып алдым. Жас шамасы белортадан асқан, қымтанып киінген етженді әйел есікті ашты да, маған күдікті көзбен секемдене қарады. — Дариялар осында тұра ма? — Тұрады. Олар моншаға кетті... Әйел есікті тарс жауып алды, мен аулада

жапырағы сарғайып, сілкіне бастаған ағаштарға қарап, әрлі-берлі жүрдім де қойдым. Сары жапырақты басқым келмейді, бірақ табаныма жабысып қалмай қойды.

Ол Пістегүл деген Шымкенттің қызымен бірге тұрады, екеуінің жатса да, тұрса да жұптары жазылмайды. Пістегүлдің жасы да үлкен, старостылығы тағы бар. Билік айтуға құмар-ақ. Дария болса, Сырдың қызы, Сырдарияның бойында туған. Есімі де сыр суындай мөп-мөлдір. Соңғы жылдары Алматыға жақын жерге көшіп кеп, мектепті қалада бітірген.

Бір кезде сыртқы есік сырқырай ашылып, үстіне өңірі ашық көнетоз куртка киген сұңғақ бойлы, сидам жігіт қасыма келді. Таныстық. Жыраубек екен есімі. Қыздардың моншаға кеткенін ол да өз адамындай иемденіп тұрып жеткізді. «Кеше вечерге барып едік, бүгін демалыс, қыздар тазаланайын деген ғой...» Өзімсініп айтқан сөзі маған инедей қадалды. Әсіресе, «кеше вечерге барып едік» дегені жаныма батып кетті. «Сонда мен жоқта вечерге барып жүр ме?» Жан-дүниеме біреу шырт еткізіп шырпы тұтатып, оған өзім лезде су септім. «Бойжеткен қыз ғой, барса Пістегүл екеуі барған шығар. Группасымен барған шығар» деп, қылау жұқтырмай жуып-шай бастадым.

Жігіт әскерден келгенін мақтанып тұрып айтты. Екі жыл жаяу әскер боп жер тепкілепті. Енді Талғардағы техникумға түскісі келетінін білдіргенде бетіме бір қарап, мақтаныш сезімі сәл де болса бәсеңсіін деді. Шешесі шәй қойды.

АРҚА (ӘҢГІМЕ)

Қаланікі. Жақын жерден. Пістегүл Шымкент қой.

Онын аузынан ине боп шыққан сөз жүрегіме тағы да кірш ете қалды. Бірақ, соғуын тоқтатқан жоқ. Ол менің әлемтапырақ жүзіме көз салмады, себебі, дүниені бір өзі ұстап тұр. Жаны жайлау, Отан қорғап келген де бір өзі сияқты. Менің құр сұлдерім, менен төрі мұражайдағы келушілерге қарапыржиып, қос алақанын жайып тұрған Адам-скелет тәуір шығар. Сол мезет ағаш шарбакқа жақындап қалған екі қыздың сұлбасы көрінді. Есіктен әуелі Пістегүл, сосын Дария кірді. Көзіме таныс сидам саусақтар шарбақ есікті сипай жапты. Мені көрді де, өң-жүзі қарауытып кетті. Пістегүл болса «Салам!» деп бір ыржын етіп, бөлмесіне қарай бүлкілдеп басып кете берді. Жеті айдан бергі танысына ең

болмаса «Хал қалай?» демеді. «Адам адамға дос, жолдас және бауыр» деген қағида қайда?

Жеті айдан бергі танысым, жеті күн бұрын автовокзалда қол бұлғап шығарып салған махаббатымның да жүзі жылымады.

Сопақша келген қиғаш беті әуелі қып-қызыл боп, сосын қарақошқыл тартып кетті. Қысықтау көздерін төмен сала береді. «Бір жері ауырып тұр ма екен? Моншаға түсу де оңай емес қой. Қан қысымы қалай екен?» Шарбақ қора жаққа барып, мойнымды созып күтіп тұрмын. «Қазір шығады. Киімін ауыстырып жатқан шығар?» Ол тысқа шықты да, өзіне ғана тән әуезді даусымен: «Апа, әуре болманыз, шәйді өзім қоям» деп, үй иесі әйелдің қолынан кіршендеу көне құманды жұлып алды. Сөйтті де, ішке кіріп, сірә, құманның астына от тұтатқан болуы керек, қайта шықты. Ол ішке кіргенде иен далада жалғыз қалып, сыртқа шыққанда екеу боламын. Қасыма қашан келеді деп күтіп тұрмын, ол жүрген жакқа теріс айналып, арқаммен қараймын. Уақыт та бір күннің сыбағасын беріп, тәулік кешке қарай ойыса берді. Жалт бұрылып қарасам, Дария мен сол үйдің баласы бетпе-бет кеп сөйлесіп тұр. Дарияның жүзі жарқын, маған көрсеткен әлемтапырық райдың ұшқыны да жоқ. Екеуі де мәз-мәйрам. «Ә-ә, түсінікті болды. Ертең таңғы 8-де тапсыратын «Фотоделома» тезірек жетейін» деп бойымды тіктедім. Бойымды қанша тіктегенмен дөңкіген құныс арқам жұрт көзіне көрінбей қалмайды. Қайтемін, осылай кеткенім кеткен». «Өмір — бір сәттік көрініс, өмір — шырт еткен дүние. Қолындағы фотоаппарат шырт ете қалғанда, сен сол күйі сурет боп қаласың» деген маңғаз оқытушының сөзі де кеудеме оқтай қалдады. «Сені іздеп келдім, енді сол шырт еткен дүниеде сенің қалай тұрғаныңды да көрдім» деп, жартылай ашық шарбақ есіктен шығып, ілби басып ілгері жылжи бердім. Курстастарым да тенеудің түбін түсіреді, арқамның гүржиген томпақтығына қарап, мені «Островский» дейді екен. Сол «Островскийін» бүгінгі жарты тәулік ғұмырын көз жанарымен көріп, қалғанын құныс арқасымен сезіп келе жатыр. Кешкі 5-тен кейін Алматыға автобус жүрмейді. Тілі кілт-кілт еткен көне сағатыма қарадым, он-ақ минут қалыпты. Қою топырағы қалың түскен шандақ жолға шалажансар күйде табан ізімді қалдырып, ілгері қарай ілбіп келемін. «Артымнан келе жатқан жоқ па екен? Қой, тұрыстары айтып тұр ғой бәрін. Ұят болды. Кімге келгенім белгісіз, жігіт басыма ұят болды. Маған тұксііп, әнеубіреуге жайрандап қарап тұр. Оның қай жері артық. Сорайған бойы болмаса... азаматтық борышын өтеп келіп, бұтына киген солдат шалбары болмаса...». Біреудің азамат басын кемсіте бастадым. Артыма бұрылып қарағым келеді, бірақ жігіттік намысым жіберер емес. Дөнес арқам осынын бәрін көріп келе жатыр. Әудем жерден жолаушы таситын томпақ автобустың төбесі көрінді. «Тезірек жетейін. Қалып қойсам, анау маңғаз оқытушы мені аямайды, «Өмірдің мәні бір сәттік суретте екенін енді түсінесін», — деп «задолжник» қып тастайды. Түсінген адам мендей-ақ болсын, бір-ақ күнде шырт еткен дүниенің не екенін түсіндім. Менің дәл қазір не ақ, не қара боп жарыққа жарып шыға алмай «негатив» боп тұрғанымды сол оқытушы білсе ғой». Автобуска жақындай бергенде қақиған төменгі түтігінен қою түтін бүрк ете қап, қатты оталды. «Жүрейін деп тұр». Артыма бұрылып бір қарағым келсе де, жігіттік намысым мен құныс арқамның ызасы жібермеді. Өзімшілдігім

де жетіп артылады. Автобустың ашық есігінен қырындап кіре бергенде мен жүріп өткен жолды борп-борп басып, бұлдырап бір бейне келе жатты. Қимылы қыздың жүрісіне ұқсайды. Күздің ерте түсер қараңғылығы мен көзілдірік киген қос жанарымның алыстан көре алмас әлсіздігі әлгі бейнені ажырата алмады. Сол сәт шопыр жігіт қақайған қол темірмен есікті сарт еткізіп жапты да, машина қоқаң етіп орнынан қозғалып кетті.

— Туысқан, тоқташы!

— Уақытта туыскандық жоқ...

Көлікті тоқтата алмадым. Көз алдымда қара қағаздан ақ қағазға жылт-жылт етіп шығып келе жатқан сурет, шырт еткен фотоаппараттың толғатқан денесінен дүниеге бұлындап қол созып келе жатқан бір бейне, құлағыма маңғаз

оқытушының: «Суреттің «Тосыннан түсірілгенде», «Қас-қағым сәт» деген өзіне сай тақырыптары болады» деген қыршанқы даусы естілді. Автобус гүр етіп жүріп кеткенде жолда қалып қойған қыз жеңіл күрсінгендей болды. Мен ауыр бір күрсініп ап, бір автобусты бір өзім иемденіп, бел ортасына шалкалап отыра кеттім. Арқам удай ашиды. Бәрін сол құныс арқаммен көріп кетіп барамын.

— Ішесің бе? — деді түйедей шопыр жігіт жол бел ортадан асқанда жиырма адамдық автобустағы жалғыз жолаушы — өзіме әрең мойнын бұрып.

— Жок. Ертең экзамен.

— Жол қысқарады. Бір сәтте бітіреміз.

«Бір сәт — бір ғұмыр», «Тосыннан түсірілгенде», «Суретте де бір сыр бар» деген кілтипан дауыс құлағымда күңгірлеп кетті. — Әкел! — дедім ілгері жылжып.

Құныс арқам көтеріліп, бүгінгі бүк түскен көңілімнің бүктеуін жазғым кеп кетті. Шопыр жігіт рульді сол қолына ауыстырып, қасында тұрған менің қолымдағы қырлы стаканға толтырып арақ құйған кезде тағы бір ауыр күрсіндім. Құныс арқам да жеңілдеп қалды. Құдай біледі, артта қалғанның бәрін осы бүктеулі арқам көріп тұр.

— Жігіт екенсін, — деді қырлы стаканды түбінде түк қалдырмай қолына ұстатқанда. Өзі бір тартты да:

— Енді бір құяйын, — деді. — Енді екеумізді жау алмайды. ГАИ, МАИ дегеннің талайын көргенбіз. Қайда апарып тастайын?

— Жатақханаға...

— Жана бір қыз автобуска үлгере алмай қалды. Уақытты есептемеген өзі кінәлі. Қарамай кеттім, — дегенде, жүрегім жарылардай боп қуанып, артыма мойын бұрдым. Бар мен жоқтың арасын арқаммен емес, көзіммен көрдім. Қабағын түйіп ымырт жабылып келеді. Топ-томпақ техникада кінә жоқ, ішіндегі адамдар ғой арпалысқа түскен.

Автобустың шақырайған қос жанары жол біткенді жарық қып келе жатыр.

— Ер кезегі үшке дейін, — деді шопыр жігіт.

— Өзің кімсін? Мен — Берікбол, — деп күректей оң алақанын ұсындай да, қуыстағы бөтелкеге қол созып, тығынын тісімен тыңқ еткізіп жұлып ап, сарқып қойды.

— Мен — Сұрапберген. «Сұрап бергенше, ұрып бер» — деп іліп әкеткен болдым. Оның әлгінде айтқан «Жана бір қыз үлгере алмай қалды» деген сөзі мені аспанға алып-ұшты. «Дария ғой, артымнан келген. Басқа кім дейсің».

Үшіншіні аларда күрсінбедім. «Денсаулық үшін!» деген жақсы тілегімді асығып-аптығып айтып, тартып жібердім.

Қуандық ТҮМЕНБАЙ,
жазушы

Бүгінгі кино өнерінің дамуы қандай? Отандық кино өндірісінің қай бағытта дамығаны дұрыс? Бәсекеге төтеп беру үшін не істеу керек? Тек кино өнері ғана емес, жалпы қоғамды толғандыратын сауалдарды біз кинотанушы, Өнертану PhD докторы, Тұран университетінің профессоры Гүлзат Көбекке қойған әдік.

— **Бүгінгі әлемдік кино өнерінің дамуына қандай баға бересіз?**
— Еуропа киноөндірісінің жетістіктері қуантады. Озық ойлы мемлекеттерге қарап көш түзейміз. Қажеттіліктерді үйренеміз. Салыстыру арқылы даму деңгейіне баға береміз.
Өнердің тілі ортақ. Оның мүмкіндігі де шексіз. Осы қарым-қатынас құралы арқылы киногерлер адамзатқа өзін мазалаған ойларын жеткізіп жатады. Бүгінгі үздік идеялардың ауқымы таң қалдырады. Ғылыми прогресс кинода бар. Адамның қиялының шексіздігін киногерлердің жер шарының келешегі туралы болжамдар жасаған фильмдерінен көруге болады.
Жүректің құпиясы ашылған. Мидың мүмкіндігі көрсетілген. Жанның

табуды қалайды. Аудитория бар да, сапалы өнім жоқ. Әрекет жоқ жерде, нәтиже жоқ. Нарықтың талабында ешбір бәсекелеске ренжу жоқ.
Кәсіби киногерлер бір маңызды фактіні ескеруі керек. Бүгінгі техникалық прогресс дәуірінде киноөндірісінің атқаратын рөлі ерекше. Келешектің барлығы экран өнерімен байланысты. Қазір кітап та, қажетті акпараттар да тек электрондық нұсқада көбірек оқылады. Демек режиссер мен операторлық мамандыққа деген сұраныс жоғары болады. Әсіресе, операторлық өнердің алтын дәуірі туды деп айтуға болады.
Кез келген адам қазір өз-өзіне оператор. Қалта телефон арқылы кино да түсіруге болады. Әуесқой бәсекелес өте көп болады. Қажеттіліктен кәсіби шеберлігін ерікті түрде шындайтындар да көбейеді. Ақылы курстар да көп. Өз іскерлігінді белсенді түрде көрсете алмасаң, кәсіби маман ретінде арнайы жоғары оқу орнынан дипломы болмаса да әділ бәсекелес болатын әріптестер табылады.
— **Өзіңіз ұстаз ретінде білім жүйесінде қандай өзгерісті қалайсыз?**
— Бүгінгі балалар еркіндікті жақсы көреді. Шәкірттеріміздің ішкі әлемі мен үшін маңызды. Етене тану мақсатында олардың сұранысы мен қалауын зерттеймін. Тілін түсінуге тырысамын. Оларға еркін кестемен жұмыс істеген ұнайды. Қатып қалған қағидалар, бос мораль оқығанды ұнатпайды. Олар ақылды. Еркін. Батыл. Үнемі

ÖNER

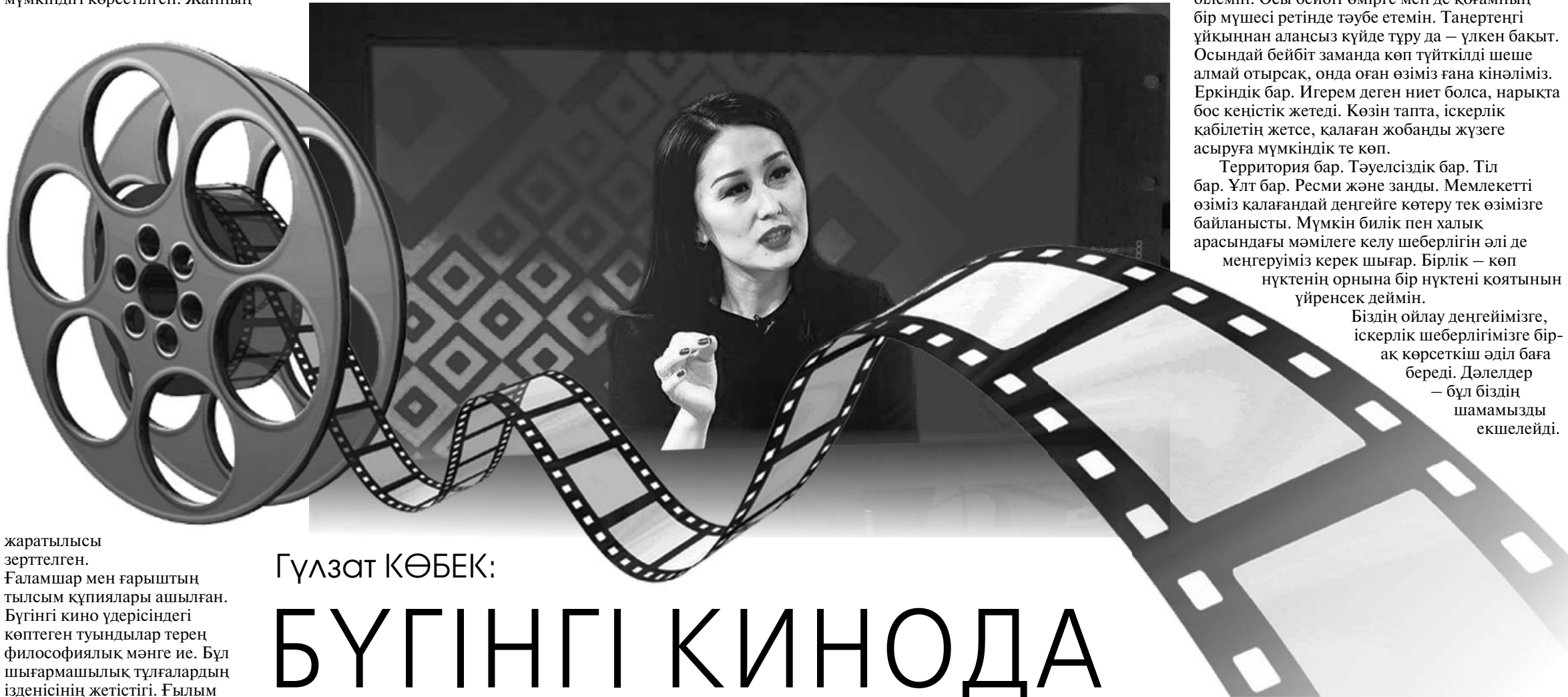
E-mail: jas_qazaq@mail.ru

www.jasqazaq.kz

— **Түсінуімізше, шәкірттеріңізді бақылап жүресіз. Сонда бүгінгі жастар қандай?**
— Ақымақ емес. Жеке мүддесін көпшілігі жақсы біледі. Кез келген тоқырау үдерісі бізді жанаша деңгейге көтеру алдындағы дайындық сатысы. Сол үшін бүгінгі жастар жаман деген пікірмен келіспеймін. Ол түбегейлі зерттелмеген жансақ ой. Үлкендер осындай көзқараста болса, онда олар өздерінің кейінгі буынға үлгі болу ұстанымдарын қайта қарастыруы керек деп есептеймін.
Жалқау деген көзқараспен мүлдем келіспеймін. Оларға бар болғаны ескірген жүйе жарамсыз. Біз бір нәрсені мойындауымыз керек. Адамзат үнемі жанаша деңгейде жанғырып отырады. Санада, жалпы ойлау жүйесінде өзгерістер болуы заңды.
Жастар жеке ресурстарын мүмкіндігінше игеруге келгенде пысық. Өздігінен іздене біледі. Үнемі мүмкіндік іздеп жүреді. Шәкірттерім өз уақыттарын тиімді игереді. Сапалы білім талап

әуелі, олар өзін алдап жүргенін түсінуі керек. Екіншіден, әр саланы мемлекеттің дамуының маңызды бір бөлігі деп қарастырсақ, онда оларға қоғамда өздерінің «тежеуіш» қызметін атқарып жүргенін ашық түрде түсінікті тілмен түсіндіру керек. Дамыған мемлекеттердің жетістігінің ар жағында әр саланың өз мамандарының лайықты деңгейде көтеріп отырған жауапкершілігін көруге болады.
Ата-аналардың өзі кейде мамандық таңдауда балаларының тағдырына ықпал жасап, өздері шешіп жатады. Баласының жеке қалауымен есептеспей, оның қабілет-қарым тартпайтын жаққа бағыттаудың рухани қиянат пен қылмыс екенін олар да түсінуі керек. Ең бірінші зардапты, әлбетте, өз баласы тартады. Мамандық алу — бұл жауапкершілік. Бұл — сенімділік. Бұл — келешегіне кепілдік.

— **Өнер саласының өкілі ретінде халықтың ішкі күйі, қалауы туралы қандай ойлар мазалайды?**
— Бейбітшіліктің өзі көп нәрсе. Оның құнын білемін. Осы бейбіт өмірге мен де қоғамның бір мүшесі ретінде тәубе етемін. Таңертенгі ұйқыңнан алаңсыз күйде тұру да — үлкен бақыт. Осындай бейбіт заманда көп түйткілді шеше алмай отырсақ, онда оған өзіміз ғана кінәліміз. Еркіндік бар. Игерем деген ниет болса, нарықта бос кеңістік жетеді. Көзін тапта, іскерлік қабілетін жетсе, қалаған жобанды жүзеге асыруға мүмкіндік те көп.
Территория бар. Тәуелсіздік бар. Тіл бар. Ұлт бар. Ресми және заңды. Мемлекетті өзіміз қалағандай деңгейге көтеру тек өзімізге байланысты. Мүмкін билік пен халық арасындағы мәмілеге келу шеберлігін әлі де менгеруіміз керек шығар. Бірлік — көп нүктенің орнына бір нүктені қоятынын үйренсек деймін.
Біздің ойлау деңгейімізге, іскерлік шеберлігімізге бір-ақ көрсеткіш әділ баға береді. Дәлелдер — бұл біздің шамамызды екшелейді.

жаратылысы зерттелген. Ғаламшар мен ғарыштың тылсым құпияларын ашылған. Бүгінгі кино үдерісіндегі көптеген туындылар терең философиялық мәнге ие. Бұл шығармашылық тұлғалардың ізденісінің жетістігі. Ғылым мен өнерге қосқан үлесі. Адамзатқа ұсынған игі өнімі.
Бүгінгі заманда бәсекеге қабілетті мамандардың бақ сынауға толық мүмкіндігі бар. Әлемнің кез келген нүктесіне барлық есік әлеуметтік желі мен қалта телефон арқылы қолжетімді. Бұл идеянды жүзеге асыру білігі өз қолында тұрғандығының айқын дәлелі.
Біз, кинотанушылар, қашанда отандық режиссерлердің үлкен жетістіктерінің куәгері болғымыз келеді. Режиссерлеріміз масштабты идеяларымен таң қалдырып, олардың халықаралық беделінің үстем болғаны маңызды. Жеке киностудиялардың қарқынды дамып, фильмдерімен әлемдік прокатта батыл қадамдар жасағанын қалаймыз. Киногерлеріміздің отансүйгіштігі мен ұлттық құндылықтар алдындағы жауапкершілігі артып, белсенді болуын тілейміз.
— **Сіздің ойыңызша, отандық режиссерлер кино нарығына қалай бейімделуде?**
— Нарық — еркіндік. Нарық — мүмкіндік. Нарық — бәсеке. Нарық — әділдік. Нарық — ашық алаң. Нарық — есеп. Нарық — әр адамның өзіне жеке өмірінің жауапкершілігін көтеруді үйретеді. Адамзаттың қай заманда да бар қалауы еркіндік болған. Дәл қазіргі нарық дәуірі әр адамға жеке тұлға ретінде өз өмірін әрі басқарудың кілтін беріп отыр.

Меніңше, дәл бүгінгі нарық заманында еркін ойлайтын, бәсекеге қабілетті, нағыз кәсіби мамандардың белсенділік танытуының мүмкіндігі көп деп есептеймін. Себебі, дәл осы уақытта іскерлікті көрсетудің тегігі көп. Қабілеттіңнің қарымын әділ екшелейсін. Идеяларынды еркін жүзеге асыра аласың. Тәуелсізсің.
Қазіргі уақытта кез келген режиссердің жеке киностудия ашып, қалаған жобаларын жүзеге асыруға мүмкіндігі бар. «Мемлекет барлығын жасап беруге міндетті» деген ойдан арылып, «мен елімнің дамуына өз мамандығыммен қандай үлесімді қоса аламын» деген жауапкершілікті көтеретін сәт. Сын сағаты деп айтар едім. Сапаның деңгейі өзгеруі керек. Сұрыптау да әділ жүреді. Қазір көрерменнің де талғамы мен талабы өзгерген. Нашар фильмді қанша тықпаласаң да, көрмейді.
Коммерциялық кино бағытында жасалып жатқан қадамдар бар. Санаулы болса да белсенді авторлардың шығармашылық жолын бақылап, іштей қабілет-қарымын бағамдап отырамыз. Ғажайып туынды жасамаса да кино арқылы қаржы тауып отыр. Аудиторияға өнім ұсынуда. Қашанға дейін прокатта тек шетелдің өнімдерімен «қоректенеміз»? Ұлттық рухынды жігерлендіретін дәрумендерін алу үшін соған сай өнім тұтынуын керек.
Сұранысқа сай жұмыс істеу сол саланың мамандарының міндеті деп есептеймін. Егер кино саласының өз кәсіби мамандары белсенділік танытпаса, нарыққа бейімделуге құлықсыз болса, әрине, шоу-бизнес өкілдеріне енді кино түсіргеннен басқа не қалады?! Іскерлер қашан да игерілмеген бос кеңістіктен қаржы

етеді. Ақылы оқу орнында оқыған соң, ата-анасының төлеп отырған қаржысының құнын біледі.
— **Мемлекеттің дамуы әр саланың сауатты да кәсіби мамандарына байланысты. Мамандық таңдауда не нәрсеге мән берген дұрыс?**
— Мамандықта аласып жүретіндерге жаным ашиды. Өмірде жолым болмайды деп өз жанын өзі күйзеліске душар ететіндер бар. Әркім өз қайғысының құрбаны. Қалауына көп мән беруді балабақшадан бастап үйретуді білім жүйесінде сауатты жолға қою маңызды. Мектеп табалдырығында баланың сол қалауына ерекше мән беріп, сол салаға бағыттауды жолға қойып беруге ата-ана мен ұстаздар бірлесіп жұмыс істесе, нәтижелі болады. Жоғары оқу орнына талапкер тек өмірдегі нақты мақсаты бойынша шеберлігін шындауға толық дайын болып келсе, сауатты маманның сол саладағы негізі дұрыс қаланады.
Әр адамның болмысын зерттесеніз, оның бойына міндетті түрде бір қабілеттің дәні салынғанына көзіңіз жетеді. Кез келген адам өз өмірінде бір жауапты миссияның иесі. Адамның қалауы көп түйінді шешеді. Осы бағытта шеберлікті шындау маңызды. Егер осы жолда өзіңізді толық танып, шеберлігіңізді шындап шықсаңыз, теңдессіз маманға айналасыз. Үлкен жетістікке жеткен шеберлерді сол саланың Құдайына тенең жатуы да бекер емес. Себебі, оның шеберлігіне теңдесер ешкім жоқтығының дәлелі. Демек ол адам өзінің өмірлік жолы мен миссиясын дұрыс жолға қоя білді деген сөз.
Белгілі бір сала тоқырап жатса, басты себепті оның мамандарынан іздеген жөн. Ол салада мамандықта аласып жүргендердің саны көп. Ең

Елдігіміздің артында қашан да ер-азаматтарымыздың бет-бейнесі тұрады.
Мен қазақтың жігіттерінің ой еркіндігін — рухының бірлігінен көргім келеді. Олардың жүрегінің кеңдігін — жетім, тастандылардың жоқтығынан білгім келеді. Жігіттердің жауапкершілігін — отбасындағы ажырасу көрсеткішінің аздығынан сезінгім келеді. Олардың ер-азамат ретіндегі ерлігін — ел үшін жасаған нақты іскерлік қадамдарынан көргім келеді. Намысының еңсесі — Қазақстанның байтақ территориясындағы көптеген азып-тозған ауылдардың орны алып шаһарларға айналған сәулет өнерінің биігінен көрінесе деймін.
— **Адами құндылықтар алдыңғы қатарға шыққан зайырлы қоғамға айналу үшін неге баса назар аудару қажет деп ойлайсыз?**
— Материалдық пен рухани құндылықтарды тепе-теңдік заңдылығының шеңберінде үйлестіру маңызды. Жан мен тәңнің қажеттілігін бір-бірінен ажыратып қарау дұрыс емес. Біз екеуіне де мұқтажбыз. Екеуі де біздің жер бетіндегі тіршілігіміз үшін маңызды. Нарық заңдылықтарымен келісім мен үйлесімге келуді үйренуден басқа бүгінгі таңда біздің алдымызда таңдау тұрған жоқ. Әлеуметтік санадағы теңдікті орнатудың бір-ақ жолы бар. Ол — идеология.
Өремізде ертелі-кеш өзгерістер болатыны анық. Адамның табиғаты рухани дертке ұзақ төзе алмайды. Адам болмысынан ақыл-парасаттың иесі. Оның программасының негізі өте мықты қаланған. Кім соны қандай деңгейде шыңдайды. Мәселе сонда. Ақылды адамның кез келген уақытта ақымақ қадамға баруы да ғажап емес. Бірақ, ақырында айналып келіп түбінде бізді арымсыз мазалайды. Бұл мазасыздық күйі — біздің табиғатымызға қарсы шығудың, азғындаудың тиімді емес екендігінің көрсеткіші. Өзімізді тәрбиелеу — шеберлік сонда. Жаратылыстың заңдылығын бұзатын да өзіміз.
Мен үшін адам құқығы сақталған қоғам ғана зайырлы. Санада үлкен серпіліс болуы керек. Рухани тазару. Кемелдену. Болмысыңды тану. Жаңа салаға өту. Өз арына есеп беру. Жаңаша ойлау. Жауапкершілік көтеру. Адами қарым-қатынастың орны бөлек. Бізге дәл қазіргі уақытта осы айығу үдерісімен мақсатты түрде жұмыс жасайтын идеология керек. Рухани мешелдікті біздің табиғатымыз ұзақ көтермейді. Ғажайып өмірді де бізге сырттан біреу келіп жасап бермейді. Бар тылсым — идеяда. Оның күшін сауатты игере білсең, алтын дәуір жасау да адамдардың өз қолында.
— **Өңгімеңізге рахмет!**

Сұхбаттасқан
Әнел АСҚАРҚЫЗЫ,
Арнайы «Jas qazaq» үшін

БҮГІНГІ САТИРА

дегенінде мұғалім бұл оқушысының басынан сипап, мандайынан сүйді.

Мұғалім бір сәт: «Ойпыр-ай, сыныптағы маубастын жауабы мынау, ал қалған қағылз де қағып алма жиырма шәкіртті бұл сұрақтың

Мұғалім ең ересегі он жасқа толар-толмас оқушыларының бастауыш сыныпты бітіретін соңғы сабағын өткізіп жатып, тұлымды түлектерінің білім деңгейін, ой-өрелерін байқамақ болып, соңғы сұрағын қояды.

— Еліміз ілгері озып, бұдан да тәуір тұрмыс орнау үшін нендей өзгерістер қажет деп ойлайсыздар? — деп еді, бүткіл бала қол көтеріп:

Білгір шәкірттер

«Мен айтайыншы»

деп жарыса шулағанда, мұғалім «Қандай ғажап!» деп мәртебесі өсіп, марқайып қалды. Не дер екен деп, сыныптағы үлгерімі өте нашар оқушысына алғаш рет мейірім төге, іттипатпен «Сен айта ғой» деп еді, кідірмей айта жөнелді.

— Экономикамыз түзелді. Ендігі жерде саяси реформа қажет. Білік халыққа жақындап, көптің мұң-мұқтажын тыңдағаны жөн. Коррупцияны ауыздықтап, әділ де тәуелсіз сот үстемдік құрып, нағыз демократия жолымен нық қадам басуымыз қажет, — дегенінде, мұғалім: «Айналдым, айтқаның келсін, қысқа да нұсқа қандай ғажап тұжырым айтылды» деп оны әрі қарай айтқызыбай отырғыза салды.

— Ал кейін өздерін халыққа қайтып қызмет еткен жөн деп санайсындар? — деп еді, ойпыр-ай, бар оқушысы қол көтере, кейбірі «Мен айтайыншы» деп ентелеп орындарынан тұрып кетіпті.

Артқы жақта ылғида жым-жырт өзімен-өзі отыратын маубас оқушысының да селқос көтерілген қолын байқап: «Сен айта ғой» деп жанына такап барып тұрды.

— Депутат болған жөн... Біз есейгенге дейін депутаттардың өкілдігі артып, үкіметті толық айтқанына көндіретініне сенімдімін. Сонда халықтың жағдайы жақсарды, нағыз демократиялы ел болуға қадам жасалады, —

майын тамызып, түбін түсірері сөзсіз-ақ!» деген ойға беріліп, ер кезегі үшке дейін — сырт әлемнен сырғып сыныбына еніп, «Қалай болар екен, не дер екен...» деп жүрексіне, білгір саналатын оқушыларына:

— «Кел балалар оқылық, Оқығанды көңілге —

Ықыласпен тоқылық!» — деген өленді қай аталарын айтып еді? — деп еді, ойпыр-ай, үнсіздіктен шыбын ызыны естілгендей.

Мұғалім мына үнсіздіктен ыңғайсызданып, оның үстіне бүгінгі бастауыш сыныпты бітірер соңғы сағаттарында тығырыққа тірмей-ақ қояйын деп: «Олай болса, бастауышпен қоштасар сәтте, біріннен соң бірін тұрып, екіліктен тартып, ондықпен аяқталар «көбейту кестесін» айтып жіберіндер» деп еді, жым-жырт... шыбынның да ызыңы естілмейді...

Мұғалім бір сәт орнай қалған өлі тыныштықтан өзі де қобалжып: «Ата заңға қандай өзгерістер енгізген жөн?» деп қалғанын аңғармай да қалды. «Мен айтайыншы!» деген айкайдан селт етіп, сол сәт айналайын қоңырау соғылып, мұғалім білгір шәкірттеріне риза кейіппен: «Алдыларыңнан жарылқасын, осыларыңнан танбандар!» деп батасын беріп қала берді.

Берік САДЫР,
Астана

Қазақстан орталық мұражайында сән-салтанаты жарасқан, жабдықталуы, жасалуы ерекше бір ер-тұрман бар. Найман ері деп аталатын жәдігерді 1937-1938 жылдары Тарбағатайда (Шыңжаң өлкесі, ҚХР) Нәби Кәрібаев деген тұрманшы жасаған.

100 койға айырбастаған

ЖӘДІГЕР

Шебер 9 ай бойы Көлбай қажының үйінде жата-жастанып жасаған. Қол ақысына құлынды бие алыпты. Бұл ер-тұрман әйел адамға арнап жасалған. Кейін, аумалы-төкпелі жылдары шебердің ұрпақтары әлгі қымбат жәдігерді 100 кой беріп өздері қайтарып алыпты.

Ердің алдыңғы қасының үсті мен астыңғы жағындағы күмістелген қапсырмаларға казак тілінде төте (*араб*) жазумен жазылған шебердің қолтаңбасы бар. Онда:

Қажекем бұйырған соң істеп бер деп,

Кәрібаев Нәби ұста соққан ері, Нақыштап неше түрлі бұтақ гүлден — деп келеді.

Ал төменгі жағында: Мұбарақ құтты болсын Қажасағаңа, Көрсен жан тамаша етіп қалсын таңға. Болғанын байқап білер,

Көзі ашық, көңілі зерек мылы адамға — деп жазылған.

Ердің үстінгі қабатына алтын жалатылып, қызыл түсті шыны әшекейлер қондырылған. Ал алдыңғы қасына бірден үшке дейін ақық, маржан сияқты табиғи тастарды орнатқан.

Жаңқа жеп, қуырман ішкен...

АСЫА ҚАЗЫНА

Жаңқаны кез келген еттен дайындауға болады. Ең бастысы — оны пісіру алдында етті жақсылап мұздату керек. Содан кейін етті жақсылап сүріп, тілімдеп кесіп, қуыру қажет. Бұдан кейін ет тілінізде ериді. Ал көмбе деген қуырдақтың түрі көмірдің шоғына көміліп жасалады. Ошакқа от жағып, оған қойдың сирағын іліп қояды. Екі сағаттан соң, ошакқа көмілген сирақ пісіп, дайын болады. Мұны казактар көшіп-қонғанда жиі жасаған. Өздері үшін ғана емес, алыста келе жатқан, адасып кеткен адамдар үшін де жол бойында дайындап кететін болған.

Қазақтың ұмыт болған ұлттық тағам түрлері баршылық. Біз бүгін сол ұлттық астың бір-екеуіне тоқталамыз. Мәселен, қазақ тағамдарының ішінде қуырдақтың орны бөлек. Халқымызда бұл астың алуан атауы кездеседі. Оның бәріне емес, аты да, заты да ұмыт болған жоңқа мен көмбе деген қуырдаққа тоқтала кетейік.

Ұмыт болған ұлттық тағамдардың арасында жөргем, жұмыр, түймеш, үлпершек, бұқтырма деген ас атаулары кездеседі. Бірақ бұлар күнделікті тұрмыста көп жасала бермейді. Тіпті, бөкпен, салма, атала деген ас түрлері де бар. Қазак мақал-мәтелдеріндегі кейбір бейтаныс сөздердің ас атауларында кездесуі тегін емес. Мәселен, «Жүргенте жөргем ілінеді» дейміз. Сол жөргем — бунақтап өрілген ішектен істеледі.

Шай түрлері де аз емес. Мәселен, талқан-шәй мен қуырман-шәйді көп адам біле бермейді. Талқай-шай — талқанға сүт араластырылған ерекше сусын түрі. Ал қуырман-шай — қуырылған ұннан жасалады.

ҚҰЛАҚТАНДЫРУ! №35 14 қыркүйек 2018 жыл

«Өнер мен өрен» мақаласында: Ә.Қастеев атындағы бейнелеу өнері және техникалық көркемдеу мектебінің директоры Ханзада Есенованың орнына — **Рамазан ТҰНҒЫШБАЕВ** деп оқығандарыңыз дұрыс!

JAS QAZAQTYŇ ҒААДЕРЕНСЫ

Өнерге бастар жол

Алматы қаласының мәдени өмірі 37 жыл тарихы бар Ә.Қастеев атындағы Бейнелеу өнері және техникалық дизайн мектебімен тікелей байланысты. Мекеменің мұғалімдері таланттарды тануға, сурет салу әдістерін үйренуге, мүсін өнері мен қол өнерін меңгеріп, шығармашылық орта қалыптастыруға көмектеседі.

Жуырда аталған оқу ордасы Алматы қаласының Медеу ауданынан өнерлі өрендерге арналған оқу орталығын ашты. Өнер мектебі филиалының тұсауын Ә.Қастеев атындағы Бейнелеу өнері және техникалық дизайн мектебінің директоры Рамазан Тұнғышбаев кесті. Алдағы уақытта аталған оқу ордасы оқушылардың шығармашылық атмосферасы қалыптасқан мекенге айналады. Мұнда әрбір оқушы өзінің өнерге деген талпынысын ашып, шығармашылыққа бет бұрып, жүрегі қалаған іспен айналысатын болады.

Мақпал НОҒАЙБАЕВА
Суретке түсірген Ғалия ҚАЛИЕВА

Бас редактор — директор
Срайыл СМАЙЫЛ

Редакция алқасы:

Елдос ӨМІРЗАҚҰЛЫ Бас редактордың орынбасары

Жарас КЕМЕЛЖАН жауапты хатшы

Ғалия ҚАЛИЕВА компьютер орталығының жетекшісі

Тілшілер мен қызметкерлер:

Мақпал НОҒАЙБАЕВА — арнаулы тілші

Әбдіманап КЕНЕС — жасар және ғылым

Кәмшат ТӨЛЕШОВА — терішші

Айдос ҚҰСАЙЫНҰЛЫ — web-sait

Аймақтағы меншікті тілшілер:

Бейсен НАРЫНБЕК — Астана қаласы (8 702 799 79 23)

Лина АЙДЫН — Алматы облысы (8 707 666 16 03)

Баян ЖАНҰЗАҚОВА — Атырау облысы (8 702 426 69 05)

Айхан БАШТАШ — Осло, Норвегия mahmutba@online.no

Ұлдай САРИЕВА — Батыс Қазақстан облысы (8 705 150 48 30)

Кезекші редактор
Мақпал НОҒАЙБАЕВА

Шығарушы:

«Аманат Медиа» ЖШС

Директордың

орынбасары

Мейрамбек

ҚҰЛМҰХАМЕДОВ

Бас есепші

Расима

ӘКІМБЕКОВА

Редакцияның мекенжайы:

050012, Алматы қаласы, Мәуленов, 85 үй, №61 кеңсе, 3-қабат

(Бөгенбай батыр көшесінің қиылысы)

Телефондар: 8(727) 272-43-39; 272-43-25

Бухгалтерия: тел.факс: 8(727) 272-46-22 (жарнама бөлімі)

Газет «Дәуір» ЖШС РПИК (Алматы қаласы, Қалдаяқов көшесі, 17-үй)

тел: (727) 273-12-04, 273-12-54

Тапсырыс — №2133;

Бағасы келісім бойынша

Айлық таралымы — 45 000 дана

Газет Қазақстанның барлық аймақтарында таралады, сондай-ақ «Air Astana», «Turkish Airlines», «QazaqAir» әуежелоларының ұшақтарында бар.

Газет 2004 жылы 14 желтоқсанда тіркелген.

2018 жылдың 14 ақпанында ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрлігі

Ақпарат комитетінде қайта есепке тұрып, №16904-Г куәлігін алды.

Мақала авторының пікірі редакция қозғарасын білдірмейді.

Жарнама мәтініне тапсырыс беруші жауапты.

Газетте жарияланған материалдар мен суреттерді сілтемесіз көшіріп басуға болмайды.